

UKRAINIAN AMERICAN YOUTH ASSOCIATION, INC.

P. O. Box 211, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

К

ЖУРНАЛ
МОЛОДИХ

Р

И

Л

А

NEW YORK, N. Y.

JULY, 1954

No. 2.

diasporiana.org.ua

"WINGS" Publication of the
Ukrainian American Youth
Association, Inc.

Видання
Спілки Української Молоді
Америци, Інк.

Published every two Months
Виходить раз на два місяці

Editor
W. DAWYDENKO
Executive Editor
V. KOVAL

Головний редактор
В. ДАВИДЕНКО
Відповідальний редактор
В. КОВАЛЬ

Редакція і Адміністрація:
"THE WINGS", 310 E. 6th St., New York 3, N. Y.
Листування:
"THE WINGS", P.O. Box 211 Cooper Station,
New York 3, N. Y.

Subscription Rates:
One year \$3.00
Six months \$1.50
Subscription rate in Foreign
Countries in American
Dollars.

Передплата:
в ЗДА і Канаді:
На пів року \$1.50
На рік \$3.00
В інших країнах — з
рівновартості долара

ЗМІСТ

В. Павловський — Всеукраїнська столиця — Київ	1
Д. Кислиця — Культура і соборницький патріотизм	3
Ст. Женецький — Організоване життя	5
Юрій Яновський — Наречена	7
Донія Гуменна — Пакет	8
Василь Дубина — Розгубились, розсипались дні	9
Р. Татарновець — Щастя не вдалось	10
Юрій Клен — Сосятник	11
Макс Філіо — По той бік можливого	12
М. Драй-Хмара — Друге народження	13
Петро Кізко — Мій апель до громадянства	14
Петро Кізко — Допомога з Америки	18
В. С. — Кінофільм про гетьмана І. Мазепу	19
Борис Берест — Гуляй-Поле на хвилях етеру	21
Богдан Дніпріч — Найбільше видовище в світі	23
Юрій Божедан — Балетне мистецтво і наша молодь	25
Будова сцени (В допомогу аматорському театрові)	26
Наталія Павлушкова про свого брата	27
Про пам'ятник Хмельницького	28
„Не било, нет і бить не может”	29
З нових книжок	29
СУМ у світі	31

Читайте, передплачуйте і поширюйте перший в Америці молодечий журнал „Крила”, що в кожному багатолістрованому числі подає новинки з української та світової літератури, мистецтва й науки, вістки зі світу і з поволеної України та широкий огляд праці сумівських організацій на всіх континентах.

Ч. 2. (18), ЛИПЕНЬ — 1954, РІК ВИД. IV

СУМІВСЬКИЙ ПРАПОР

До однієї з найбільших святощів кожного народу належить його національно-державний прапор.

Але крім державного прапора — свої прапори мають також різні національні організації, товариства, а то й окремі міста та області країни.

Організаційні прапори — це символи, під якими еднаються визнавці однієї ідеї чи руху, або які служать відзнакою якогось окремого товариства. На такому прапорі часто написані кличі, які служать дороговказом в діяльності організації.

Прапор Спілки Української Молоді Америки, блакитного кольору з вигаптуваною емблемою СУМ-у і гаслом „Бог і Батьківщина”, обрамований золотою розгалуженою стрічкою. Держак прапора закінчений українським національним гербом — Тризубом.

Прапор СУМ-у в житті Осередків вважається одним з найцінніших його надбань, як символ, що завжди нагадує сумівцям про його вірність Богові і Батьківщині. „Клич „Бог і Батьківщина”, вигаптуваний на тобі золотими літерами, буде мені дороговказом у моєму житті...” — це слова з приречення, що його складають сумівці під час посвячення свого прапора.

Урочисті посвячення сумівських прапорів вже відбулися в багатьох Осередках Америки. І, як завершення цих урочистостей, Головна Управа 9-го травня в Нью-Йорку довершила посвячення загальносумівського переходового прапора Спілки Української Молоді Америки. Цей прапор кожного року вручається кращому з кращих Осередків, за який вони змагаються в своїй роботі.

Переходовий прапор за 1953 рік признаний Осередкові СУМА ім. Лесі Українки в Боффало і вручений делегації Осередку, в Нью-Йорку в день його посвячення.

„Я член Спілки Української Молоді прирікаю перед Богом бути вірним посвяченому сумівському прапорові, охороняти його святість і таким донести його у вільну Україну.

Прирікаю на честь українського народу, що клич „Бог і Батьківщина!” який вигаптуваний на Тобі золотими літерами, буде мені дороговказом у моєму житті аж до останнього удару мого серця.

А коли б я відступив від цього приречення, то хай мене Бог покарає”.

(Слова з приречення під час посвячення сумівського прапора)

ПІДПИС ДО СВІТЛИНИ НА СТОР. 1-Й

Пожежа підпаленого большевицькими агентами центру міста незабаром по вступі німецьких військ 24-26 вересня 1941 року. Вид на центр міста з дзвіниці св. Софії. Вдалині на обрії — дзвіниця Лаврського Печерського монастиря. Дим підіймається над яром, де переходить Хрещатик — головна вулиця Києва — і прилегла до нього вулиця. Праворуч на розі двох вулиць — велика будівля, де містилося всеукраїнське НКВД, а за ним — гестапо.

ВСЕУКРАЇНСЬКА СТОЛИЦЯ – КИЇВ

(Закінчення)

ДВА ДЕСЯТИРІЧЧЯ ПІД БОЛЬШЕВИКАМИ

Столицею підсоветської України став Харків, куди переїхали державні та адміністративні установи, але Київ залишився науковим осередком. Новостворена Академія Наук залишилася в ньому, як і Академія Мистецтв та Архітектурний Інститут, але матеріальної допомоги вони не мали від уряду аж до 1922 року, та й пізніше советський уряд, не зважаючи на гарні слова, ставився до національно-українських установ з застереженням.

У 1921 р. в підсоветській Україні і в Росії почався великий голод. Большевики стали вилучати з церков золоті та срібні речі, немовби на допомогу голодним; з київських церков позабирали, між іншим, цілий ряд історичних реліквій, як, напр., золотий хрест — пожертву Богдана Хмельницького Києво-Печерській Лаврі, ризи з чудотворних ікон і т.д.

23.X.1921 р. сталася знаменна подія в історії Української Автокефальної Православної Церкви: соборне висвячення настоятеля св. Софії, прот. о. Василя Липківського на архієпископа та митрополита Київського і всієї України.

В 1922 р. большевики реорганізували Академію Мистецтв, переіменували на Інститут Плястичних Мистецтв і з цього часу почали давати державну підтримку їй та Архїт. Інституті, а ще через пару років їх об'єднали, зробивши з них лише одну високу школу — Художній Інститут.

В 1924-25 р. розпочалася, на зміну попередньої антиукраїнської політики московських большевиків в Україні, „українізація”, що заторкнула державні й громадські установи та школи; в Києві знов задунала українська мова; київська газета „Пролетарская Правда”, видавана російською мовою, влітку 1925 р. перейшла на українсь-

ку мову (до того Київ не мав під большевиками української газети). Але це було скороминучим, тимчасовим попущенням, під час якого большевики не переставали винищувати здобутки української національної культури.

6.УІ.1927 р. видатний музейний діяч, проф. Данило Щербаківський збавив собі життя, щоб звернути увагу українського громадянства на нищення комуністами унікальних збірок Київського Історичного Музею, яке він був безсилий спинити. Похорон Д. Щербаківського в Лаврі, на який прийшли тисячі людей, був останньою демонстрацією українського громадянства в Києві під большевиками, а його самопожертва, яка викликала ряд протестів і вимог розслідувати справу, пройшла марно, бо справу затушували. Українізація допомогла большевикам виявити національно-свідомих людей і поступово винищити націоналістично-активний шар суспільства, замінивши його сталінськими попіхачами, які слухняно нищили культурні надбання українського народу за наказами з Кремлю. В 1929 р., коли наспів, на їх думку, час, большевики виарештували сотні діячів української культури: членів таємної визвольної організації — Союзу Визволення України, до якої належали — члени Академії Наук, десятки вчених, письменників і т.п. Багатьох позасилали на далеку північ, немало розстріляли без суду, а на їх місця стали комуністи або їхні попіхачі, що почали провадити політику русифікації, під гаслами „викорчовування залишків буржуазного націоналізму й петлюрівщини”.

Знову стало небезпечно говорити українською мовою в громадських місцях Києва, і вона поволі зникла в офіційній розмові і навіть на вулиці, залишившись тільки в театрі, в друковій та в шкільних викладах — і то не всюди.

Намагаючись виховати власну — „пролетарську” — інтелігенцію, большевики створили багато нових високих шкіл — технікумів та інститутів; в 1930-их рр. у Києві було коло 20 високих шкіл *) і ще більше технікумів, не рахуючи військових (офіцерських) шкіл — гарматних, зв'язкової та ін.

Руїни, заподіяні боями за Київ під час визвольних змагань, залишалися аж до 1924-25 р., коли большевики почали відбудовувати місто. Доценту зруйнований поляками в 1920 р. Ланцюговий міст наново збудували в 1924-25 р. в новій конструкції, використали майже весь матеріал зі старого мосту; почали будувати нові мешканеві будинки, поширювати старі фабрики, що плянували зробити їхні власники ще до революції, а пізніше будувати й ряд нових, переважно виходячи не з територіально-господарчих потреб української промисловости, а з міркувань „всесоюзного” планування. Одночасно з відновленням і поширенням промисловости, наприкінці 1920-их рр. викінчено другий залізничний міст через Дніпро (початий ще до революції), збудовано кілька нових електривень, реконструйовано й розбудовано залізничні вузли навколо міста.

КИЇВ — СТОЛИЦЯ ПІДСОВЕТСЬКОЇ УКРАЇНИ

Величезні зміни викликало перенесення столиці советської України в 1934 р. з Харкова до Києва. З цим пов'язано передусім виселення тисяч „неблагонадійних” родин поза межі міста — щоб звільнити мешкання ново-прибулим з Харкова урядовцям, і зверхне впорядкування центру міста, занехааного в попередньому 1933 році — році страшного голоду, коли селяни приходили до Києва по шматок хліба і тут помирили на пішоходах; коли людські трупи лежали на вулицях по кілька днів і люди розкопували могили на кладовищах, шукаючи золотих речей, з якими можна було б піти до державної крамниці „Торгсін”, що продавала хліб, цукор і масло лише на золото.

Київ причепурився, одержав в подарунок асфальтовані вулиці, тролейбуси, кілька соток нових репрезентативних будинків у центрі, для советських вельмож і столичних установ, та будинків масової продукції, з дірками в дахах і стелях, на околицях, для робітників. і... згубив своє лице. Зникло традиційне відоме поза межами України лице давнього Києва, його характеристичний вигляд. Большевицькі хазяї Києва взяли на нищити пам'ятки української історії й культури, називаючи їх „мотлохом”, що лише, немовбито, „заважав будівництву”. За кілька років, починаючи з 1934-го, зруйновано в Києві майже всі церкви та монастирі, між ними деякі, збудовані ще в XI столітті, як напр. церкви Михайлівського монастиря і ін., що пережили всі напади татар. Зосталися з більше як сотні церков лише Софія, Лаврський монастир (Успен-

*) Університет, 2 медичних ін-туті, ветеринарний, сільсько-господарський, педагогічний, індустріальний, цукровий, лісо-господарський, будівельний, ін-т кераміки й скла, шкіряний, текстильний, художній, поліграфічний, музично-драматичний, кінематографічний, консерваторія, промислова академія і ін.

ську катедру якого доценту зруйнували большевицькі міни за німців, у 1941 р.) та ще декілька інших. Зруйновано також деякі інші пам'ятки старовини — не релігійного характеру.

Цілі райони Києва забудовано похмурими будівлями специфічного „советського” стилю, і весь він прибрав вигляд великого промислового і військового центру з величезною залогою, військовими летовищами і військовими залізничними станціями, заводами амуніції, танковими майстернями, стратегічними спорудами, одна з яких — таємнича „Будова число 1”, закінчена перед самою війною 1941 р., була довжезним автомобільним тунелем по під Дніпром, пов'язаним системою інших тунелів під містом, які мали виходи на шосейні дороги за околицями Києва.

З 1937 р. біля Києва большевики організували ще одну „фабрику” — фабрику смерті, що містилася на 15-му кілометрі від міста на Броварській шосі, в бік Рибного озера, коло хутора Биковня. Там большевики розстріляли й закопали в кілька разів більше людей, ніж у масових могилах Вінниці. Засновано її за часів „ежовщини” а розкрито вже за німців аж в 1943 р. Німці не встигли її дослідити так, як могили у Вінниці.

ЧАСИ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

19.IX.1941 р. німці зайняли Київ майже без бою. (Большевики твердять, немовбито німці вступили в місто лише 21.IX, залишаючи гори своїх трупів на кожному кроці). Тікаючи з міста, большевики зірвали всі мости, електривні, водогін, і заклали міни під десятки мешканевих будинків, під театри, музеї, церкви і т.д.; через кілька днів по вступі німців почалися в місті вибухи й пожежі, що тривали більше як тиждень. Внаслідок цього майже всі будинки на Хрещатику і в усіх прилеглих кварталах були зруйновані майже доценту; обернулася на купу грузу Успенська катедра Лаври і ряд інших будівель. Большевики пізніше заявили, що все це — „діло рук фашистських варварів”. Але німці й справді де в чому не поступалися большевикам. Скоро по пожежі вони влаштували свою „фабрику смерті”, винищивши близько 65.000 жидів, які залишилися в Києві; їх розстрілювали на схилі величезного „Бабиного Яру” за Жидівським кладовищем на Лук'янівці і трупи скидали в яр. Поза тим, у відповідь на саботажні вчинки большевицьких агентів, німці розстрілювали або вшали на майданах по 100-200-300 душ мирного населення.

Українське життя почало було розвиватися. Стала виходити українська газета — „Українське Слово” і місцевий журнал-додаток „Літаври”, тощо. Та коли прийшла німецька влада, вона придушила український національний рух, при чому загинуло тисячі видатних наших діячів на чолі з письменницею Оленою Телігою; натовість росіяни мали підтримку.

Метою Гітлера було — зробити Київ суто-німецьким містом, центром понімецужання „східних просторів”. Населення міста вилловлювали облавами на вулицях та ба-

(Закінч. на стор. 9)

Д. Кисилиця

КУЛЬТУРА І СОБОРНИЦЬНИЙ ПАТРІОТИЗМ

(У зв'язку з мовою)

Кожний культурний нарід має одну літературну мову. Навіть більше можна сказати: одну літературну мову іноді мають кілька народів чи держав, як напр., Англія і Америка — англійську, Еспанія і більшість країн Латинської Америки — еспанську, Німеччина і Австрія — німецьку і т. ін. І не лише тепер так є. Так було і дуже давно в народів, що були оформлені в державну єдність чи мали культурну автономність.

Не інакше було і на Україні. Ми мали вже літературну мову, починаючи часу Володимира Великого (Хрещення України — 998 рік). Щоправда, то була мова Церкви, принесена з Болгарії разом із християнством, отже, не така, якою говорив тоді наш нарід, але гона була досить зрозуміла й українцям, бо вона також була слов'янська.*) Іншої письмової (літературної) мови годі не було на Україні, тому та ж церковна мова була і мовою урядовою: її вживали на письмі й усно в урядах, в суді, в школах і т. д. За письменною, навіть високоосвічену людину вважали кожного, хто вмів читати, писати і говорити тією мовою. Це був верх освіченості (грамотності). А що найосвіченішою верствою було духовенство і ченці, то вся освіта (школи) за тих часів була зосереджена головню в монастирях.

Видима річ, що практично та мова була мовою досить незначної верстви. Цілий нарід говорив своєю природною мовою, або, як тепер кажемо, народньою мовою, до того ж не цілком одноманітною, бо різні діалекти за давніх часів були, може, ще відмінніші один від одного, ніж тепер.

Наша сучасна літературна мова витворилася порівняно недавно. Стисло кажучи, першим завершенням і загальним визнанням стала літературна творчість Івана Котляревського. Завершенням тому, що спроби писати народньою мовою були й задовго до нього, а визначням тому, що відтоді в літературі неподільно запанувала саме ця мова, в основі своїй народня. Стара літературна мова лишилася з того часу лише в практиці церковній.

Ясно, що це не ставалося раптом чи без опозиції і опору. Як і в інших народів, народня мова стала літературною внаслідок боротьби, перемагаючи опір попередньої традиції (інерції). У наш час процес онароднювання мови пішов ще далі: Українська Автокефальна Православна Церква вже перейшла в основному на сучасну літературну мову, хоч опір цьому триває ще й досі. Але це діло часу і то вже недовгого — і буде єдина літературна мова в усіх ділянках духового життя нації.

*) Проте й ця мова з бігом часу значно наблизилася до української мови. Це зумовлене переможним впливом живої мови. Тому ми і називаємо тексти, що їх склали українці, не староболгарськими (церковно-слов'янськими), а таки староукраїнськими.

Збагачена й удосконалена за останні півтора століття, наша сучасна літературна мова, хоч і перебуваючи весь час у неволі, своїм культурним рівнем не поступається вже перед мовами інших народів, зокрема слов'янських, навіть тими, що витворювали свої літературні мови за умов державної або культурної самостійності чи автономії (Україна — не мала цього нічого від часів занепаду Козацької держави). Більше того, українська літературна мова багатьма сторонами стоїть вище за літературні мови інших народів. Український нарід без власної держави і навіть без культурної автономії витворив собі висококультурну й багату літературну мову.

Хоч Україна й була покраяна та поділена між сусідніми імперіалістами (останній час — Росія, Польща, Угорщина, Румунія), з яких жаден не давав ні права, ні можливості справді вільно розвиватись українській культурі, а мові зокрема, проте цілий наш нарід уже давно щодо мови літературної цілком сконсолідований.

Літературна мова найбільшої частини, т. зв. Великої України, тобто мова Котляревського — Шевченка — Кочубинського — Л. Українки — неподільно запанувала серед цілого українського народу не лише в етнографічних кордонах України, не лише в Європі, а й у цілому світі, де тільки є українські люди. Без формального існування української держави — існує державна соборницька літературна мова українського народу.

Коли говоримо тепер про літературну мову, то маємо на увазі мову друку (газети, журнали, книжки — художні й наукові тощо), школи, церкви, публічні виступи, театри, радіо і т. д. Отже й мову окремої особи — культурної, освіченої.

Тому то основним показником культурності та освіченості і є саме мова, мова літературна — в усіх народів світу, українського в тому числі. Як по мові пізнають і визначають національну (державну) приналежність у міжнародних відносинах, так по літературній мові пізнають і визначають рівень культурності (освіченості) і соборницької поведінки у внутрішньонаціональних відносинах.

Дехто може заперечити це, кажучи, що рівень культурності не залежить ще від самого опанування літературної мови, навіть посилаючись на приклади осіб, що цілком опанували літературну мову, не ставши культурними, і т. д. Але це буде посилення не на типові, а на вийняткові явища. Це б уже була тенденція виправдати те, чого не можна виправдати: брак належної культури і нехтї підтягнутись до рівня соборницьких вимог. Якщо неопанування літературної мови не є остаточним і абсолютним показником некультурності і несоборницької свідомості, то ще більшою мірою брак уміння говорити й писати літературною мовою не є ні атрибутом, ні аргументом культурності і соборницької свідомості.

Або ще інакше: некультурних людей, що говорять літературною мовою, є так мало, як мало є культурних з-поміж тих, що не вміють говорити мовою літературною. Це саме — і щодо соборництва.

У наш час освіта — явище масове, загальне, тому зовсім не гріх такі узагальнення висловлювати.

Пару слів щодо діалектів (говорів). Як і в усіх народів, так і в нас, є кілька більше чи менше відмінних у дечому один від одного діалектів. Було б нерозумно вважати діалекти за явище суто негативне, проголошувати війну проти них і т. д.

Діалекти, кінець-кінцем, можна вважати навіть за явище позитивне, бо вони є складовою частиною загальнонаціонального мовного організму. Їх коштом збагачується й літературна мова. Не є ганьбою навіть для освіченої людини вживати в приватній розмові, з представниками даної діалектичної групи, мови говіркової. Але зовсім недоцільно і навіть некультурно вживати говіркової мови без кінцевої потреби: на письмі, в пресі, школі, в офіційних відносинах тощо.

То ж до своїх діалектів має бути подвійне ставлення.

Щодо чужих впливів, то може бути теж подвійне ставлення, але тут має бути підхід, як до чужого: якнайменше запозичень! Лише в тому разі запозичити мовні засоби з чужої мови, коли їх бракує в своїй і немає в своїх говорах, отже з konieczности і суворої доцільності. Всяке ж запозичення чи користання з засобів чужої мови, не виправдане konieczністю і безумовною доцільністю — лише осуджуємо і поборюємо. З особливою категоричністю відкидаємо так звані **небажаний** вплив будь-якої чужої мови, особливо сусіда-імперіяліста (московська мова і польська), що свідомо накидає свій вплив з метою асимілювати наш нарід.

Умінням боронитися від чужих впливів, стихійних чи силою накинутих, визначається рівень національної свідомості і культури. Абсолютно ганебним явищем, що свідчить про втрату національної свідомості й гідності, є підпадання чужому впливові аж так далеко, що замість своєї рідної мови вживати без потреби чужої. Тому то дошукуватись у таких людей (перекинчиків) культури чи патріотизму (хоч вони й перебувають у нашому середовищі) — марні силкування. Хоч винятки, як і всюди, й тут бувають, але — лише винятки. Такі люди, що зрікаються рідної мови, є ще більш шкідливі і небезпечні за цілком чужих. Це з них вербуються малороси, шляхта загорова, мадярони, фольксдойчі і т. д. Це з їх допомогою сусіда-імперіяліста могли робити більше, ніж озброєною армією і політичною поліцією. Бо то — зрадники! А що страшніше за зраду для народу! Недарма сказано: „Хто цурається рідної мови, той у саме серце ранив свій нарід” (Ів. Огієнко).

Отже до чужих впливів наше ставлення насамперед — негативне. Тому з особливою рішучістю мусимо боротись проти нехлюйства наших недолугих „грамотіїв”, „патріотів”, „соборників”, що ганьблять нашу мову і наше ім'я „перлами” не тільки нелітературної мови (говірками), а й засмічують нам мову всякими москалізмами, польонізмами, германізмами, а навіть, зрештою, і латині-

мами. Пощо нам, маючи вже вироблені норми синтаксичні, лексичні і правописні, маючи зразки мови Шевченка, Коцюбинського, Лесі Українки, та вживати: „мені на тому не залежить”, „ходить о те” „о те ся розходить”, „заложення”, „цофатись”, „если”, „Влодзю”, „зглядно”, „фест”, „файно”, „рихт”, „виклярувалось” і т. д.; „хашо”, „пожалуста”, „спасіба”, „ізвіняюсь”, „до свіданія” і т. ін.

Річ ясна, що не кожному під силу опанувати мову літературну, підтягтись до рівня вимог соборницьких. Але наполовину можна вже прощати гріх тому, хто прагне опанувати те, чого йому бракує. І зовсім не можна прощати тим, хто пнеться в журналісти, редактори і письменники, не опанувавши спочатку того, без чого не можна стати ні журналістом, ні письменником, ні, тим більше, редактором. Людей з такими даними і такими претенсіями треба посилати до школи, ні в якому разі не допускаючи до того діла, що його можуть робити лише грамотні люди. Особливо — до преси. Бо ті люди, що не в свої сани сіли, роблять на цій ниві дві великі шкоди. поперше, марнують себе самих, не підносячи свого культурного рівня, вбиваючи собі в голову фальшиве уявлення про свою роль, а, подруге, надаремно псують папір і кошти, нічого не даючи ні розуму, ні серцю. І якщо на цю стежку пускається хтось із молоді, то тим більше треба рятувати його, щоб не дати зійти з пуття. Найбільш під силу перебороти провінціалізму і чужі впливи саме **молоді**. Молодь, свідомо того, що майбутнє їй належить, перша зацікавлена в тому, щоб дбати за опанування вершин рідної культури, а мовної зокрема. Коли Ів. Франко ще в минулому столітті самотужки, майже ізольований від соборницького українського середовища, спромігся за порівняно короткий час перейти від галицької говіркової до майже зразкової літературної мови, то ганьба і сором сучасним писакам не опанувати дотепер літературної мови. Нічим не може виправдатись і молодь, особливо студенти, що частенько крешуть погуцульському, чи по-бойківському, чи ще інакше, — і усно, і на письмі. Це бо аж ніяк не є виявом соборницьких прагнень.

Один нарід, одна нація має одну літературну мову, як ознаку і вияв **одної** культури, спільної для всіх членів нації та її територіяльних груп. Дбати за чистоту і правильність рідної літературної мови на письмі і в розмовній практиці, за незалежність від чужомовних і діалектичних впливів — одно з найблагородніших завдань молоді, якщо вона хоче бути дійсно культурними громадянами Соборної України.

Тліють кості турка, черепи татар,
На тичках у полі — германа мундир,
Як дихнеш — північний звіється угар,
Бо такий твій лад! Бо такий твій мир!

Здалеку — здалеку, крізь чужі світи,
Я дивлюсь: на сході не зоря сія,
В боротьбі і славі то зростаєш ти —
Радосте моя! Матінко моя!

Л. Полтава

Ст. Женецький

Організоване життя

Під організованим життям розуміємо таку форму життя якоїсь національної спільноти, у нашому випадку еміграції, при якій найбільше число одиниць-індивідуумів бере активну участь, або бодай належить до якогось гурту, товариства чи організації. Звичайно, завданням таких об'єднань є досягнути якусь мету спільними силами, тобто, як ми звикли казати — організованим способом. Відомо ж бо, і цього не треба доказувати, що скорше можна досягнути якусь ціль більшому гуртові одиниць, ніж поодиноким особам. Тому для досягнення національних, політичних, професійних чи інших цілей, які мають служити цілій національній спільноті, люди з подібними ідеями, поглядами, домаганнями чи інтересами — об'єднуються разом, щоб спільними силами прямувати до визначеної мети.

Всім нам добре відомо хоч би з найновішої історії, яку велику силу має добре зорганізований гурт людей в житті нації, а часто й цілого людства.

Відома теж сила професійних спілок у вільному світі, завдяки яким робітництво добивається для себе щораз кращих життєвих умовин.

Та тут знову треба розрізняти: гурти, об'єднання й організації можуть бути офензивного або дефензивного характеру. Це значить, що одиниці можуть об'єднуватися на те, щоб організованим способом досягати якусь мету, чи здобувати права, але вони можуть також гуртуватися для того, щоб якусь спільну мету чи права організовано захищати. Висловлюючись ще ясніше, треба розрізняти, що інші цілі для досягнення має організоване життя державних, або панівних народів, а цілком інші мають організації народів недержавних, або поневоленних. Бо в той час, коли члени перших об'єднуються для здобуття більших прав чи впливів у своїй власній державі, чи серед власної суспільності, — члени недержавних народів організуються звичайно для здобуття національно-державних прав або для успішної оборони культурних здобутків, які вони посідають.

Ще іншою є мета організованого життя національної спільноти, що опинилася поза межами рідного краю. Такі еміграційні національні спільноти, більші чи менші, об'єднуються в гурти, товариства, братства, сестрицтва тощо, словом творять різного роду організації, метою яких є продовжувати такий спосіб жит-

тя, яким вони жили в рідному краю, тобто дали плекати рідні традиції і поборювати асиміляційні та денаціоналізаційні впливи, які загрожують тим національним спільнотам.

Що організованим способом успішніше можна поборювати асиміляційні впливи, ніж одинцем, — цього теж хіба не треба доводити, бо це ясне для всіх. Добре зорганізовані національні спільноти довше задержують своє національне обличчя, свої рідні звичаї та обичаї, що їх вони винесли з рідного краю. Це бачимо наочно хоч би на прикладі української іміграції в Канаді й ЗДА. В Америці наші люди розсіялися по кількох стейтах, а до того ще й по багатьох містах, через що їм трудніше було жити організованим життям. Крім Церкви й Народніх Домів, наші люди в цій країні майже не знали інших форм організованого життя, в яких вони мали б спромогу плекати традиції й обичаї старого краю. А наслідки цього були такі, що їхні діти, перше тут народжене покоління, вже майже перестали признаватися, звичайно, за дуже малими виїмками, до національності своїх батьків. Ще гірше справа представляється з другим і третім поколінням, тут народженим. Вони вже цілковито втрачені для української справи.

Натомість багато вище стоїть національна свідомість наших поселенців у Канаді. Там наші люди оселилися на землі, на господарствах, звичайно гуртами, творячи чисто українські оселі, до того нерідко з мешканцями одної місцевости в рідному краю. В таких умовинах вони мали кращі можливості для творення різних гуртів, товариств, братств. Тому національна свідомість канадійських українців значно вища і їхня вага, як національної групи, в житті цієї країни значно більша, ніж українців у ЗДА, хоч тут наших людей майже в чотири разів більше.

Всім нам добре відома висока організованість жидів — цих найстарших емігрантів у світі. Жидівські організації, до яких належить більшість жидів, є в кожній країні і в кожному місті, де тільки вони проживають. І саме завдяки цій своїй організованості й твердій громадській дисципліні, жидам удалося, при своїй розсіяності дослівно по цілому світі, впродовж довгих трьох тисяч років, задержати свою національну окремішність.

Тому й ми, українська еміграція, якщо хочемо, щоб наші люди, які опинилися поза рідним краєм, не загинули як спільнота, не затратили

свого національного обличчя, тобто не асимілювалися й не денаціоналізувалися — мусимо охопити кожна українську родину, кожна українську одиницю в рямці українського організованого життя. Практично це означає, що ми мусимо довести наше організоване життя до такого стану, щоб кожна українська людина належала до якоїсь української організації.

Стара еміграція створила тільки один такий організований чинник — Церкву, яка зуміла охопити своєю мережею майже весь іміграційний загаль. Українська Церква могла б була відіграти величезну роль у збереженні національної свідомості наших вихідців з рідного краю, але, на жаль, цього не зробила.

Стара еміграція намагалася також поборювати денаціоналізаційні впливи на наших людей розбудовою організованого життя. В тій цілі побудовано в багатьох скупченнях українців Народні Доми, в яких знаходили приміщення різні товариства, братства, сестрицтва, завдання яких було гуртувати наших переселенців. Однак, з причини малої кількості інтелігенції, стара еміграція не зуміла виконати це організоване життя відповідним національним змістом, який притягав би і разом виховував членство цих організацій.

Єдиною атракційною силою тих Народних Домів були, ті часто висміювані сьогодні, бари, які (хоч би як не хотілося ставити їх побіч церкви, але мусимо), ще найбільше спричинялися до задержання наших перших поселенців при рідній вірі і рідній традиції. Давніше, а на жаль ще й тепер, наші люди найчастіше сходилися разом тільки в двох місцях: в церкві у неділі й свята та у барі вечорами.

Можна цілком певно сказати, що коли кожна українська людина належатиме до своєї рідної Церкви, виховуватиме свої діти у своїй рідній школі, читатиме рідне українське слово, в родинному житті заховуватиме рідні звичаї і належатиме до хоч би одної української національної організації — вона напевно залишиться українською.

Коли нам це вдасться досягнути — тоді проблема денаціоналізації для наших людей на чужині не буде страшною. **Треба тільки, щоб ми були не тільки українцями з походження, але сповняли всі ті повинності, які лежать на нас, як членах великої української нації.**

Закликаючи наших людей, що опинилися поза межами рідного краю, не зривати зв'язків з нацією, з якої ми вийшли і до якої кровно належимо — ми зовсім не проповідуємо якоїсь невдячності, а тим більше нельояльності до тих країн, в яких тепер проживаємо і які стали нам тепер другими батьківщинами. **Цілком навпаки: ми вважаємо, що наші люди не тільки**

повинні, але й зобов'язані бути вдячними й льояльними супроти цих країн, які дали нам притулок і всі права до повного, людського життя. Ми повинні теж користати з усіх тих прав, які дають нам ці країни, і включатися активно в усі ділянки суспільно-господарського й державно-політичного життя цих народів, які прийняли нас до себе. Така широка активізація наших людей в державному житті наших нових батьківщин, вийде тільки на користь нам, як одиницям, і нашій національній спільноті. **Нашою працею, яку ми вкладаємо в розбудову наших нових батьківщин, здобуватимемо відповідні становища для себе, вироблятимемо відповідну оцінку для нашої національної спільноти в даній країні, а разом спричинятимемо до визволення нашого народу на рідних землях, бо допомагатимемо розбудувати потугу вільного світу.**

Отже вже з цього ясно, що в нашому власному інтересі, є якраз включатися, де тільки існують до того можливості, в державно-політичне життя нових країн поселення. В нашій статті ми хотіли пригадати нашим людям, що, проживаючи на чужині, вони не повинні рвати зв'язків з тим краєм і тим народом, з яких ми вийшли, щоб не цуралися свого, українського, словом, щоб не затрачували свого національного обличчя, тим більше, що цього від нас навіть не вимагають наші нові батьківщини.

У вільному світі, де ми тепер опинилися, майже невідомі національні, чи релігійні переслідування, і всі ті країни-держави, в яких тепер проживає наша еміграція, навіть не бажають собі того, щоб ми вирікалися своєї національності і переставали бути українцями. А деякі з тих країн-держав, головним чином Америка й Канада, навіть закликають своїх громадян, які складаються з різних національних груп, задержувати й плекати свої національні традиції, і своїми національними культурами розбудувати культуру цих країн.

Навести б хоча заклик прем'єра Канади до канадійських українців у промові, яку він вголосив на 50-літньому ювілеї українського поселення в Канаді. Він сказав: „Ви станете тільки тоді добрими канадійцями, коли будете добрими українцями”... Подібно висловлюються також державні мужі Америки. Також тут, не то не змушують ніяких національних спільнот визбуватися ознак національної окремішності, а навпаки, ще заохочують задержувати їх. Ми не раз чуємо, як американські державні мужі заявляють, що американці того чи другого національного походження не тільки що не повинні рвати зв'язків з краями й народами, з яких вони вийшли, але обов'язково, всякими способами мусять їм допомагати.

Юрій Яновський

НАРЕЧЕНА

Прекрасні полтавські степи! Рівна, невблаганна спека ллється з неба, — на південь і на південь путь. Хазяйки білять хати, прикрашають причілки різною глиною — то ніжним оранжем, то коричневою, то сірою, то чорною, — на південь і на південь путь. І ось — бовваніє далеко попереду темна смуга — то ліси на горах по той бік Дніпра. Приємний пах і ледве чутна прохолода великої ріки домішуються до духу в'ялої трави. Блищить тонка нитка далекого Дніпра, ще ближче, ще — та ось і він, Дніпро, величний і древній, народня українська ріка!

Село Келеберда стоїть на лівому березі Дніпра. На вулицях — пісок, зелень, тиша. В Келеберді живе баба Одарка, ми ідемо її провідати. Вулиця повертає до берега, світить латаною стріхою бабина хата.

Баба Одарка сидить, поклавши руки на коліна. Вага літ вигнула горбом її спину здушила до купи кощаве тіло, зробила його цілком дитячим. Століття дмухнуло на неї і обпало, потемнило обличчя. З-під важких повік дивляться мудрим поглядом древньої птиці бабині очі. Дитяче тіло — і несподівані — великі вузлуваті руки та босі ноги.

— Зосталося з баби не більше снасти, як на малу дитину, — лунає лагідний, тихий бабин голос. — Зовсім ік землі баба похилилась, вже не розігнеться — і ні в світі, і ні в вікивічні.

Ми посідали в бабиній хаті. П'ятьох імператорів всеросійських пережило її древне тіло. Вона тільки на шість років молодша від Шевченка...

— Сама я, дитино моя, — каже баба. — Повіки налягають на її очі, до землі хилиться її зір. — Дев'ятьох дітей поховала, онуки в землю полягли, правнуки не задержалися, а ти, бабо, доживай віку без роду й прароду. Ти, сину, кріпацтва, мабуть, не застав?

— Не застав, бабо. Дід мій кріпачив.

— То ти й не знаєш, яке зілля подобає хлопцеві в купіль класти, а яке дівчині?

— Ба ні, на цьому не битий.

— Ще як я заміж ішла, то мені мама наказували. А за хатою повно того добра росло. Любисток отак на причілку. А холодна м'ята під вишнею. Материнка край левади. Чого це у нас на весіллях тісно? День танцюють, а на ранок забувають. Це й Богу гнівно. Народу щоб було як мли. От ногами підкидають! Дітей за ворітьми, мов квіток на грядці. Одна діжа зійшла, саджають, другу замішують, тре-

ттю розчиняють. Свята Покрівонько, покрий голівоньку, землю — в'ялим листочком, голову — червоним платочком... А далі як співається?

— Землю — в'ялою квіткою, голову — білою наміткою?

Баба замовкає, поринувши в минуле. І час, страшний косар, ледве чутно повіває над її старечою головою, над її чорним очіпком.

— Сіль стала дорога. Тільки ж і сілька, — трохи посолиш — і вже солоне. Оце ходила до пристані — вітер такий — ні робити нічого, — кужелить та й годі! Мій батько розповідав, як цариця Катерина нашим Дніпром пливла. Отак собі пливе та й пливе. А котре село лучиться над Дніпром, то все своїм генералам дарувала. Покаже пучкою, хустиною війне — і пропало. Поки допливла з Києва до Кременчука — роздарувала все, стомилася й пішла спати. Проспала Келеберду. Вийшла на сонце — аж уже по Келеберді — тільки хрести на церквах мріють. Генерал тоді — навколішки. Катерина й слухати не схотіла. „Диви, який хитрий, — шість церков на березі — не дам Келеберди!”

— Саме обмолотини попили, — говорить баба Одарка, — сидять мати край віконця, прядочка у їх грає, веретенце шумить. Коли це — щось у хату. Прибився парубок, хто й звідки. Ой, чи з поля, чи з лугу, та не вдавай серденько в тугу. Було мені либонь сімнадцять. Колупаю припічок, на парубка не гляну. А він же красний! Сів край столу, добридень оддав. Шабатурку одкрив та й малює. Я й зацікавилася. Як у церкві стою. Наче янголи мені співають, боюсь поворухнутися. Мама прядуть, а парубок малює. Не знаю, скільки й вистояла.

Довга, глибока мовчанка. Десь поза хатою квочке курка, — страшно, щоб вона не перебила бабі думок. Далекий гудок пароплава. Баба Одарка не чує нічого. Ми сидимо, як неживі.

— А тоді віддав мені той образок, що малював — і пішов. Та й по цей день. І хто він — не знаю. Тільки очі його дивляться на мене, як і дивились. Дивляться, не гаснуть.

Баба Одарка підняла віко на скрині і витягнула зігнутий жовтий аркуш паперу. Італійським олівцем там було намальовано дівчину безмірної краси. Вона стояла серед хати в буденній одежі, і всі красуні світу могли їй поклонитися. Під малюнком був підпис: „Т. Шевченко.” Нижче стояло — „Наречена.”

Докія Гуменна

ПАКЕТ*)

Як починає сутеніти, — глухо на вулицях, порожньо. По дев'ятій взагалі заборонено ходити, он одному інженерові німець-вартовий всадив у живіт багнета навиліт. Сказав „гальт”, а слідом за цим розпорів живота, навіть не дав збагнути, за що, звідки біда взялася.

Щойно на Ольгинській бачила Василина мези згарищами труп. І ніхто не прибирає...

Оце йде з Печерського. Німці вже виганяють звідти всіх. Все, що в цьому районі є — їхнє. Здерли зі стіни килима. Їхній килим. З пайової квартири за три дні її знайомим вибратися. Їхній будинок. Стоять порожні будинки поруч, а вони тих не займають, виганяють взагалі з району.

Василинин район і той будинок, де живе вона, також на черзі. На черзі й центральний район... Ну, та все, що не піде на злам.

Василина почуває в собі злісну впертість, яка не бере до уваги жадної логіки й резону. От, не піде з своєї кімнати! Хоч би її там пристрелили. Шкода, що на фронті не знайшлося для неї кулі чи бомби. Але нащось жива зосталася, — тож тепер вона на все піде, так їх ненавидить.

Пустельний, завалений хаосом цегли й каменю, Хрещатик здається ущелиною серед високих скель з ластовиними гніздами приліплених угорі кахляних печей, мушлів водогону. Покручене вогнем залізо звисає, як паперова серпантина. Крізь оголені каркаси багатоповерхів відкрилися нові краєвиди, внутрішні сади, заховані будинки. На пожарищах поробилися вже стежки навпрошки, не треба вулиць.

Василина тепер ніколи не йде бульваром Шевченка, щоб не бачити тієї невеликої синьої таблички з написом, „Айхгорнштрассе”. Звертає вона аж за Рогнідинською, на розвилку Васильківської та Караваївської. Та дорога їй чомусь приємніша, нема цих огидних зелено-сірих уніформ. Та цим разом на розвилку стоїть німецька легкова автомашина, і уникнути її ніяк. Ще ж нема забороненої години? Сміливо пройти повз машину!

Отже, коли Василина порівнялася з тією машиною, з неї випав пакуночок і упав Василині просто під ноги. З машини, — металевий наказ:

— Возьмі!

Спереляку Василина припустилася втікати, але металевий голос із машини ще невблаганніше наказав:

— Возьмі, я тебе сказав!

З страхом Василина вернулася, нагнулася. Пакунок легенький, не вибухне, як здавалося Василині. Коли нагиналася, металевий голос із машини різко проказав:

— Прорезная трі. Міросе от мами. Повторяю: Прорезная трі. Міросе от мами. Пакет не раскривать. Панятна? Ми всьо відім і всьо знаєм. Панятна?

І перше, ніж Василина надумалася щось відказати, машина безшумно покотилася Васильківською вниз.

Вранці, з острахом поглядаючи на загадкове, загорнене в сіру бібулу, пуделко, Василина вже шукає Прорізної три. „Миросі від мами”. Якій Миросі? Де її знайти? Прорізна три? Та це ж самі руїни, згарища. Каркаси, купи цегли, попелу, голе небо. Покручені арматури звисають при вході. Шматки стін. Нишпорять жінки, шукають дерева на паливо. На фрагментах стін — написи крейдою, олівцем. „Коля, іщі меня на Прозоровской”. „Шура, я у Алі”. А-а-а!.. Ага, ось воно! Це воно: — „Мама, приході скорей, Глубочица 35. Миловаренний завод. Мірося”.

Василина могла б і не тягтися аж на Глибочицю. Що простішого, — покласти тут у куточку, присипати попелом і цеглою прикласти — та й піти собі. Хай та Мирося сама за ним прийде. Але таємничість Василину захоплює, вона вже цікава. Її захоплює, — он той німець із свастикою на рукаві напевно зацікавився б цим пакуночком. Отже, через це тільки треба занести. Все, що проти німців, робитиме з насолодою. І не відкладаючи.

В яру Глибочицької, втиснута поміж двох горбків, стоїть невеличка фабричка. І в ній застала Василина двох людей, що вичищали саме „ленінський куток.” Викидали томи Леніна й Сталіна, примірювали, на що могло б здатися червоне полотнище зі столу, пробували удвох потягнути до дверей масивний бюст Сталіна. Куди подіти цього тупоголового грузинського ідіота? — На смітник, а то ж куди? — Теж мені вождь! — Та то ж дурень! Бандит! Чули? В радіо виголосив промову: „Брати-українці! Я не знав, що вас кривдять!” А що ж ти за вождь, що нічого не знаєш? Тепер він покотиться! — Еге! Як втратив Україну, то стали брати! Гітлер танків глядів, а Сталін за танки танцюристам по сто тисяч премії роздавав...

*) Уривок з підготовленої до друку повісти Д. Гуменної „Над безоднею” — про Київ у роках другої світової війни.

Так дружно лаяли Сталіна нові господарі миловарні, коли на порозі з'явилася якась особа. Вона з вуличного світла примружилася, бачить не одного, а двох і обидва — чоловіки. Проте, хоробро питає, — чи можна бачити Миросю? — А якого вам Миросю треба? — почула з кутка зовсім не здивований голос чоловіка, що стояв спиною до дверей і так, не обертаючись, дуже заклопотано підважуючи „тупоголового бандита”, озвався. — Та ось мама передала оце для Миросі.

Мирон обернувся, пронизливо секунду подивився на особу в дверях. Пакунок його ані трохи не зацікавив, він навіть не перервав своєї роботи, тільки сухо кинув:

— Дякую, покладіть там на вікні.

І знову, дуже зайняті вичищуванням червоного кутка від большевицького сміття-хламу, почали поратися нові господарі миловарні. Василина не мала чого тут більше робити й вийшла.

Тільки даремно була ноги в таку далечінь. Нічого цікавого. Вона навіть не роздивилася, що то за Мирося. Зовсім не жінка, а чоловік. То кличка, напевно.

Та доля винагородила її іншим атракціоном, замість сподіваного. Видовище, про яке можна хіба прочитати в історії середньовіччя. Похорон бібліотеки.

Перед Будинком червоної армії, на Дорогожицькій, полонені викопали величезну яму, а тепер зносили туди з будинку книжки. Клясики, наукова література, журнали, енциклопедії, — все те летіло в яму. Василина стояла там і дивилася, аж поки не почали яму засипати.

Йй-богу, має щастя Василина! Інші тільки читають про це, в кіні дивляться, а вона у вічі бачить фашизм. Кадр за кадром. Там у Золотоворітському саду доходить старий сивий жид, що не здужав іти до Бабиного яру. І його стара лежить поруч мертва... Тут — кладовище бібліотеки.

Василь Дубина

Розгубились, розсипались дні,
Я не маю ні друга, ні хати.
Як погаснуть вечірні вогні,
Не вечерявши, ляжу я спати.

І згадаю я все пережите,
Найдороще, що в серце лягло:
Перепілку в зеленому житі
І веселих дівчат, і село...

ВСЕУКРАЇНСЬКА СТОЛИЦЯ — КИЇВ

(Продовж. зі стор. 2)

зарах і відсилали до Німеччини на працю. Люди почали розбігатися по селах, і влітку 1943 р. населення Києва становило ледве 350.000 душ.

БОЛЬШЕВИКИ ЗНОВУ ЗАВОЛОДЛИ КИЄВОМ

У жовтні 1943 р. большевицька армія підступила під Київ. Німці спалили передмістя на лівому березі Дніпра, а відступаючи від міста зруйнували залізничні й автомобільні мости, які відбудували в 1941 р., та інші споруди, і ще раніше вивезли до Німеччини все, що могли — машини з фабрик, збірки з музеїв і приватне майно населення, яке 26.IX.1943 р. вигнали з більшої частини міста, коли зближався фронт.

6.XI.1943 р. большевики знову зайняли Київ. Минуло чотири роки, поки вони встигли розчистити спалений ними в 1941 р. центр міста, і ще рік, поки впорядкували Хрещатик, зробивши його вдвоє ширшим.

Тепер впововж Хрещатика будують нові 10-11-поверхові будинки і прокладають на згарищах нові вулиці. За проектом відбудови, Київ має виглядати як перше-ліпше велике советське місто. Це робиться навмисне, щоб позбавити Київ індивідуальності і надати йому інтернаціонального вигляду.

Крім перебудови зруйнованого центру, большевики плянують перебудову й інших районів, зокрема — навколо базарних майданів. Відомостей про те, як ці пляни здійснюється, поки ще нема. Вивезені німцями музейні збірки вже в більшості повернено; транспорт міста більш-менш поладжено, промисловість за ці роки в основному відновлено і додано дещо нове, напр. — перевезено з Німеччини фабрику фотоапаратів „Контактс” Цайса, яка випускає тепер ці апарати під назвою „Києв” (не „Київ”!) та проведено рурями світляний газ з західньо-українського родовища натурального газу в Дашаві.

Коли німці зайняли Київ, вірні відновили Службу Божу в кількох ще зацілілих церквах, а декілька ченців та черниць з розгромлених монастирів повернулися на старі місця. Захопивши Київ назад, большевики, на зміну своєї старої політики, дозволили їм залишатися в монастирях. Тепер вони показують закордонним делегаціям у Києві три жіночих монастирі (Покровський, Флорівський та Введенський) і ченців у Лаврі, яким дозволено молитися в лаврських печерах, а також — три церкви в середині міста, де дозволено відправляти Службу Божу (Андріївська, Притиско-Микільська — на Подолі та Троїцька — на Новому Строєнні) на доказ „свободи релігії під большевиками”. Всі вони належать до „російської православної церкви”.

Десять років тому большевики знову заволоділи нашою столицею і продовжують свою „роботу”, винищуючи пам'ятки нашого славного минулого і нашої культури, або приписуючи їх „всьому русському народу”, який, мовля, розселився з Києва, „матері городів руских”, на всю „велику матушку-Русь”.

Майбутнє покаже, чи довго ще їм доведеться там господарювати.

Р. Татарновець

Щастя не вдалось...

Вона не така гарна, щоб її краса впадала в очі. На багатолюдді — може найнепримітніша, серед колег студентів — так собі дівчина, зате в колі близьких знайомих часто товаришки просили: — Усміхнися, Христинко!

— З якої речі?

— А сьогодні хмарний день і іспити!..

І Христина сміється, цілуючи штукарку.

„Дівчина з України” мала в навчанні тільки одну перешкоду — непереможній українській акцент. — До смерти не навчусь нявкати, — якось вирвалось у Христини спересердя. Сказала по-українськи і, глянувши на насторожені товаришок, повторила по-англійськи. Але дівчата обіймають невміку і просять: — Скажи, Христинко, ще раз по-своєму!

Так і професори, — поправляли, часом морщились, але любувались і співучою вимовою і соняшною усмішкою.

Вручаючи диплом, старенький президент каледжу підбадьорив дівчину-сироту: — Ваша мова завжди викликати у хворих усмішку, але ваша усмішка лікуватиме їх краще, ніж усі ліки. З вас буде добрий лікар!

Хоч наука давалось Христині легко, все ж, тримаючи тепер течку з дипломом, Христина не вірила в дійсність: вона — лікар? Христина Куць — американський лікар? Як і коли це сталося? Ще ж так недавно... Але про „недавно” не хотілось згадувати і Христина, купивши газету, переглядала оголошення про винайм квартир. Чомусь звернула увагу, що більшість для самотніх. І вона самотня...

Ні батька, ні неньки,
Одна на всім світі —
Билинка в степу...

Пригадалась сумна мелодія пісні сироти. Глянула навколо — на собейній станції людей — не протовпитись, але все чужі, чужі... Хоч би хтось з студентів. Нема. Одержали дипломи і розлетілись пташенята по своїх гніздах. А вона?.. Без дому, без роду... Билинка... трісочка... сиротинка...

— Що це зі мною? — спохватилась Христина, втираючи сльози. — Оце мені „добрий лікар”, — згадала старенького професора і усміхнулась. Якось зсушена, зморщена бабця, що стояла поруч, глянула на Христину поверх окулярів, поворушила синіми губами і, протиснувшись за спину якогось товстенького добродія, підозріло оглядала Христину. Це Христину розважило. Археологія, — посміхалась Христина, стежачи за бабцею із-за газети, —

невже й вона колись буде такою? Якою?... Досвідчене око медика підказало, — ніколи не одруженою, — а дівоча туга додала: може ніколи й не закоханою?

Христина зідхнула і почала переглядати наголовки в газеті. — Зухвалий грабунок на 42 вулиці. Арешт торговців наркотиками в школах. 11-літній убивця батьків. Обмін полонених у Панмунджомі. Позов до власного мужа. Народження чотирьох близнят. Роман містера Ернста Дейвіса. Вінчання перед стратою. СССР має водневу бомбу...

Перечитавши коротенькі повідомлення, Христина знову зідхнула. Але глянувши на, здавалось, безтурботний і самовдоволений натовп, ще раз почала перегортати ті самі сторінки газети. Тільки як прочитала — містерові і місис Ернст Дейвіс належить оригінальний рекорд: познайомились на автобусній зупинці, разом відбули півгодинну подорож і... вкінці цієї подорожі стали женихом і нареченою, — подумала: льотерія. Коли ж вона вже витягне свого льотерійного квитка на „щастя”? Чи, може, отак?... Далі оповідалось, як, чекаючи на автобус, молода дівчина зацікавилась ганним інженером Дейвісом, як вони, сівши поруч, розговорились і як, подумавши п'ять хвилин, дівчина погодилась стати його дружиною. І Христина вже з цікавістю і легенькою усмішкою розглядала різнобарвний натовп, перебираючи своїми променистими очима можливі „льотерійні квитки”. Нема. Чуже, чуже.

У цей час підійшов поїзд, і натовп вніс Христину до вагона. Вона, тримаючи обіруч течку над головою, оберігала диплом і групову фотокартку, щоб не зім'яли. Вже у вагоні відчувала, що хтось злегка тримає її за стан, але обернутись було ніяк, і вона жартом, але й з якимось досі невідомим їй почуттям, подумала: „А може це вже мене тримає моя доля?”

Після кількох зупинок у вагоні стало просторіше і Христина, обернувшись, глянула на свою „долю”. Кароока „доля” все ще тримала її за стан, благаючи скорботним поглядом і винуватою усмішкою не позбавляти її щастя. Замість звільнитись, Христина прихилилась до „долі”. Щось бачене у снах, чи тільки колись подумане, стояло перед Христиною.

Коли вагон майже спорожнів, Христина отямилась. Ви, часом, не інженер? — спитала, але, замість засміятись, почервоніла.

— Ні, я архітект! — опустила очі „доля” і з тривогою додала: — А чому я мав би бути

Макс Філіо

ПО ТОЙ БІК МОЖЛИВОГО

(Продовження)

31. Емгебіст з ганчіркою в роті

Не давши нам розглянутись як слід в Києві, Сергій з місця запропонував свій плян, а ми з Юрком його без дискусій схвалили. Це, правду кажучи, була ризикована затія, але ж, зрештою, прилетіли ми з Бразилії не в цю-цю-бабки бавитися.

Отже, Сергієві було відоме, що начальник обласного відділу київського МГБ мав любовницю, до якої приїздив увечері кожної суботи сам, в авті. В приемних розмовах проводив пару годин і від'їжджав собі додому. Зрештою, знав про це не лише Сергій, а всі сусіди його любовниці, що мешкали в тому самому будинку на Бульйонській вулиці. Один з тих сусідів працював з Сергієвим батьком і поділився з ним цією таємницею емгебіста.

— Вам потрібно язика? — спитав Сергій. — От і будете його мати. Сьогодні ж якраз субота!

По довгих розмовах вдалося переконати Сергія, щоб сам він безпосередньої участі в акції не брав, а тільки показав нам будинок і найзручніше місце для засідки. Після цього він повинен був негайно вертатися додому і сказати батькові й сестрі, що провів нас до готелю, звідки ми завтра вертаємося на Західню Україну. Йому залишаємо радіовисильню для зв'язку.

Киянам прізвище Бельца — об'єкта нашого полювання — добре відоме. Це ж він, коли в 1943 році большевики повернулися до Києва, переводив першу криваву чистку „буржуазним націоналістам” і іншим „ворогам народу”. На саме ім'я цієї паскуди обивателя охоплював жах. Але треба признати правду, що був він не боягуз, хоч би тому, що відважувався сам, без охорони, їздити своїм „москвичем” ввечері до любовниці. Про предмет Бельцової пострасти кружляли по Києву різні чутки. Кажали, що за німецької окупації бачили її не раз, як вона відвідувала гестапо. Бачили також в авті з якимись „фазанами”. З цього можна припускати, що в тих роках вона проводила ризиковану гру. Але ще казали, що кривавий кат Бельц страшенно боїться своєї жінки і відвідини Бульйонської вулиці робить у великій тайні.

О 9-ій годині вечора ми вийшли з дому. Накрапав дощ, а по небу сунули брудні, сірі хмари. Рідкі перехожі із зведеними догори комірами поспішали у своїх справах. На нас уваги

не звертали — ідуть собі з наплечниками люди, певно, на „вокзал” поспішають командировані з району активісти.

Бульйонська вулиця, що їй колись присвятив вірша Максим Рильський — препаскудна калабаня. Тут у маленьких старих будиночках мешкають переважно робітники й залізничники, що працюють на товарній станції. Рідкі ліхтарні кидають скупе світло на калюжі. Врядигоди переїде попід самими будиночками трамвай, переповнений людьми. Вони, здається, ідуть з якогось зовсім іншого світу в цьому ясно освітленому вагоні, чужі цій темній вулиці, зайняті своїми інтересами — і зникають в темряві.

Було зовсім безлюдно, коли ми підійшли до будинка ч. 78. Це був малий на жовто пофарбований будинок, мабуть, десь із минулого століття. Над одним із його вікон, біля дерев'яних воріт, висіла бляшана вівіска з намальованим на ній чоботом. Вітер погойдував ліхтарню на стовпі, і широка смуга світла час від часу перебігала через увесь будинок, яскраво його освітлюючи. А потім знову він поринав у ніч. Вікна в партері були темні — світилися лише два вікна на першому поверсі.

— Оце ваше місце! — показав Сергій темну нішу воріт. — Чекайте тут, а я стоятиму на розі, отам, — і він махнув рукою на дерев'яний газетний кіоск.

Місце нашої засідки було напрочуд зручне. Під ворітьми нас не видно було за два кроки, зате ж вулиця була в нас, як на долоні. Ми стали в ніші і причаїлись.

Врядигоди тротуаром переходили люди — жінка з кошиком, робітник на нічну зміну, дівчата з хлопцями, про щось жваво розмовляючи. Тоді ми притискалися спинами до воріт і не дихали. Якийсь чоловік спинився був біля нас, прикурюючи цигарку. Сірники гасли в нього на вітрі і він щось недоброзичливе бурмотів на адресу сірникової фабрики. А може це агент — охоронець Бельца? Ні, закурив і пішов собі, злегка заточуючись.

Бельц приїхав пів до одинадцятої. Мабуть, затримався на засіданні якоїсь „спецтрійки”, придумуючи кару черговим жертвам. Його авто зненацька, з пригашеними фарами, виринуло з темряви і м'яко загальмувало біля дверей будинку.

Клацнули дверцята і темна фігура в шкіряній тужурці появилася на вулиці. Вона повернулася до нас спиною, щоб зачинити авто, і тоді ми з Юрком вискочили з засідки. Почув-

ши наші кроки, Бельц, як сполоханий звір, присів і вхопився за бік, намагаючись зброю. Я ударив його по голові ручкою пістолі, а Юрко схопив з-заду за шию. Звірюка заричала і впала, тягнучи за собою Юрка. „Ах ти ж, падло, кусатися!“ — застогнав Юрко і випустив шию Бельца. Я ще три рази вдарив його по голові, аж поки він знепритомнів.

Але все це відбулося без шуму і дуже швидко. Ми затягнули Бельцову тушу в авто і запахали йому рот ганчіркою. Я сів біля керма, а Юрко — над здобиччю, щоб зв'язати їй руки й ноги. Не включаючи світла, поїхали прямо по Бульйонській. Поминаючи кіоск, я махнув рукою Сергієві і, давши газу, повів авто на Велику Васильківську.

32. Бельц хоче вискочити в люк

Дошова погода нам сприяла, та коли ми виїхали на шосе, ні я, ні Юрко в чорній, як сажа, ночі не могли знайти місця, де треба було звертати до лісу. Густою стіною стояли обабіч шосе дерева, здавалося, всі однакові і ворожі до нас, кожної хвилини готові на нас кинутися. По даху авта монотонно барабанив дощ, а передне скло машини запливало водою і ніяк було розігнати її стрілкою. Три рази повертав я авто назад і, поволі їдучи, вдивлявся в морок. „Чи не тут? — Ні, шляк би його трафив!“

Нарешті, здалося мені, що саме в цьому місці виходили ми сьогодні вранці на шосе. Гумові опони застрибали по грубому корінню і затріщали сухим хмизом. Вузькою лісовою стежкою так-сяк вибралися ми на галявину. Так, це вона! Розкопали парашути і вкинули в авто, на Бельца. Юрко обійшов галявину в радіусі ста метрів. Тепер ніби можна. Ракета з ракетниці пурхнула вгору і, наче бритвою, розрізала чорне небо, залишаючи тонкий зелений слід.

По листю дерев лопотів дощ, вгорі спроквола сунули розкошлані хмари, в авті тяжко сопів емгебіст. Поза тим — ні шелесь. Аж ось у високості помалу вирізнилось темне кружало, — так, ніби чорний місяць уповні зійшов над лісом. Воно на очах зростало і нечутно зближалося. За пару хвилин чорне кружало закрило все небо і, дихнувши на нас жаром, зависло над нашими головами на висоті яких п'яти метрів.

Отже, Гриць наш сигнал побачив!

В середині „черехах“ розсунувся люк і в ньому білою плямою появилось Грицькове обличчя.

Бельца, що в дорозі прочунався, вислали ми нагору мотузом. Але що робити з автом? Вирішили взяти з собою, щоб не залишати слідів. Десь скинемо в такому місці, щоб МГБ

М. Драй-Хмара

ДРУГЕ НАРОДЖЕННЯ

Друкується вперше

Я думав їй самого тіла досить:
блискучих образів із сонця й скла,
І дзвону слів гучних, незнаних досі,
І ритмів, теплих, як любовна мла.

Важка дрохва, вона аж захлинулась,
На свіжий знявшись вітер. На лету
її стрілецька пронизала куля, —
Упала на калиновім мосту.

Тоді пустив саму я душу голу,
безстрасну душу, в сніжний гураган.
Вона шугала, туркала, як голуб,
Аж поки не змела її пурга.

Огрівши змерзлу, в тіло я заправив,
Як заправляє ювелір алмаз,
І блиск її, як райдуга, яскравий
Горів, мінився в золоті, не гас.

Я перелив у сонний струм артерій
Не теплу кров — палючий жар Гаваї,
І, як творець щасливий Галатеї,
Я скрикнув радісно: „Вона жива!“

І я заглянув в очі бірюзові:
„Там інше небо, інший світ, пишайсь,
Криниць віястих мерехливі зорі,
Це ж ти. Твій цвіт. Твоя нова душа“

Київ, 1935

посушило собі голову, як воно там опинилось. З брязкотом спустився згори на грубому ланцюзі гак, за який зачепили машину. Потім нам до ніг упав кінець мотузної драбини.

Люк засунувся, і ми знову сиділи в свої затишній „черепасі“, до якої вже встигли звикнути, як до рідної хати.

— Дорогий пане професоре, ну, як же вам тут без нас жилося? — привітав я старого. Але німецький сухар і цим разом не посміхнувся привітливо. Мовчки потиснув нам руки, запитав: „Фертіг?“ — і зник у машиновому відділі.

Зісподу „черехах“ щось глухо ударило, яскраве світло сколихнуло лісом і ми зірвалися в небо, в непроглядну темінь.

Ми втрьох сиділи на шкіряному ліжку, а на підлозі перед нами лежав зв'язаний Бельц. Його обличчя посиніло, жили на лобі напнулися, а виражені очі дивилися на нас з такою ненавистю, з якою хіба диявол може дивитися.

— Грицьку, витягни йому з пащі ганчірку! — сказав я.

Бельц почав дихати глибоко й швидко, як викинута на берег щука.

— Що, до куми в гості попав? — запитав його Юрко, посміхаючись.

Не буду передавати тих побажань на нашу адресу, якими вибухнула ця звірюка. Ми спокійно дали йому вилити усю бочку брудної лайки на наші голови. А тоді я запитав його:

— Товаришу Бельц, чи будеш ти відповідати на наші питання, чи волієш, щоб ми тебе прив'язали за ліву ногу і спустили подихати свіжим повітрям з висоти вісімдесяти кілометрів над Києвом?

Емгебіст не відповів нічого. Заплющив очі, і тільки жовна заграла на його жовтому, вилицюватому обличчі.

— Відложимо справу до завтра, — сказав я.

Гриць мовчки, пильно вдивлявся в обличчя емгебіста, і в його зорі відбивалася така палюча лють, що якби від захованого в його очах жару речі могли займатися вогнем — Бельц напевно згорів би тут же на місці.

Юрко бандажував собі покусану Бельцом руку. Своєю штучною щелепою звірюка прокусила йому руку мало не до кости.

„Черпаха”, злегка коливаючись, здіймалася вгору. Густа заслонила хмар залишилася десь далеко внизу, а над нами розкинулось засипане міріадами зірок мовчазне небо.

Ми вирішили перебути в стратосфері тиждень, щоб дати київським емгебістам трохи переказитися після таємничого зникнення їхнього шефа. Справа з Бельцом, незалежно від того, що він нам скаже, чи нічого не скаже — також вирішена. Але що б там не було, я підійшов до нього, штовхнув носком черевика і сказав:

— Даю тобі ніч на розмисли, Бельц. Подумай і скажи: де ви поділи дівчину на ім'я Ірина, яку викрали у Бразилії і оцією ось штукаю, в якій ти зараз знаходишся, перевезли до Советського Союзу? Завтра ранком я тебе запитаю.

Старий чекіст здригнувся, але не відповів нічого і лежав так само з заплющеними очима.

Гриць пішов до професора в машиновий відділ, а ми з Юрком поклалися спати після тяжкого і напруженого дня. Зв'язаний чекіст лежав у кутку.

Над ранок я раптом прокинувся. Щось з підсвідомості ніби штовхнуло мене і змусило розкрити очі. „Черпаха” ледве чутно погойдувалась. Місячне сяйво заливало кабінку. І от в неосвітленій її частині, там, де був люк, я побачив зігнену постать.

„Бельц! — промайнула в голові думка. — Невже розв'язався?..”

Ще не отямившись зо сну, я мовчки дивився на нього, як він, стараючись не робити шуму, розкручував шруби вихідного люка. „А може це мені сниться?” — і я поволі перехилився набік, щоб витягнути з-під подушки пістоль. В цю мить Бельц повернув до мене голову. Одним скоком перелетів він відстань від люка до мого ліжка і всім тягарем своєї туші упав на мене. Наче лапи горилі вхопили мене за горло. Чекіст з усією силою притиснувся до мене головою і скреготав зубами. Тоді я щосили ударив його в обличчя і вхопив руками його напружені руки, щоб відірвати від горла. Далі нічого не пам'ятаю. Останнє, що я чув — був далекий, приглушений постріл...

Мені здалося, що від моменту, як Бельц кинувся на мене, минуло всього лише кілька секунд. Та коли я, з болем ковтаючи слину, опритомнів, кабіна була повна ясного сонячного проміння. Біля мене на ліжку сидів Гриць, притримуючи у мене на лобі змоченого оцтом рушника. А в кутку, прив'язаний до залізної рури, сидів, спершись спиною на стіну, з заплющеними очима, Бельц. Його голова й рука були перев'язані закривавленими бандажми.

(Далі буде)

Петро Кізко

МІЙ АПЕЛЬ ДО ГРОМАДЯНСТВА

(Гумореска)

Апелюю до всього українського громадянства, на еміграції суцього: розсудити та розібрати мою справу, в яку оце я останніми днями попав. Був я, дорогі мої друзі, досі ревним українським патріотом, на всі збори і віча ходив, усі датки і вкладки вкладав, голоси за добрих людей віддавав, а тепер — не патріот я, не українець я, а турок якийсь, монгол, іхтіозавр! Прогнано мене з українського суспільства, посаджено в хаті біля жінки, як під домашній арешт, і сиди, вислухай жінчині докори, гірші за найбільш патріотичні промови наших політиків на сесіях та конгресах. А за що пішла справа, то я вам, дорогі брати і сестри, все розкажу, і крихти правди не сховаю.

Ото останньої суботи приходить до мене представник від Комітету Сприяння УНРаді, вручає оповістку та й каже:

— Це тут написано, щоб ви на сходинах комітету сьогодні о 8-ій годині вечора прийшли. Та дивіться мені, прийдіть. Що з вас за українець, як не прийдете? По всіх засіданнях хо-

дите, а на Комітеті Сприяння УНРаді ніколи не буваєте. Дивіться, приходьте!

Взяв я ту оповістку, тільки поклав до кишені, а тут хтось стукає в двері. Дивлюсь — представник від відділу УКК.

— Натє, — каже, — прочитайте, та приходьте сьогодні о 8-ій годині вечора на збори відділу УКК.

— Я вже, — кажу, — маю на восьму одну оповістку.

— То неважне, — каже представник. — Який з вас патріот, як не прийдете на збори відділу УКК. Дивіться, приходьте!

Взяв я ту оповістку, тільки поклав до кишені, а тут хтось знову стукає в двері. Дивлюсь: представник від ООЧСУ.

— Оце, — каже представник від ООЧСУ, — оповістка вам. Приходьте сьогодні на збори. Та дивіться, приходьте ж, бо що з вас за патріот український, коли не прийдете?

Сховав я й цю оповістку до кишені, аж тут знову хтось у двері. Бачу — представник від Інженерно-Технічного Товариства.

— Оце, — каже інженерно-технічний представник, — оповістка вам на прилюдні збори українців, на восьму вечора. Доповідь про боротьбу з посухою буде. Дивіться, приходьте! Бо що з вас за українець, коли ви не підтримуєте своїх інженерів!

Тут моя терпеливість вже не вдержує.

— Панє, — кажу, — інженерно-технічний представниче. Та я вже три повідомлення маю і все на восьму годину.

— То, — каже інженерно-технічний представник, неважне. Чого всі варті без інженерів і техніків, уся Україна без них завалиться. Дивіться, приходьте! Бо що з вас за патріот, коли не прийдете!

Бачу, що одержані мною оповістки в кишені не вміщуються, взяв я валізу та й складаю їх туди. Аж це знову хтось у двері:

— Панє, ось вам оповістка. На журналістичну секцію Літературно-Мистецького Клубу. Та дивіться, приходьте! На восьму вечора.

Я оповістку у валізу та за ключ від хатніх дверей. Замкнув, нехай, думаю, грюкають.

Сів я за стіл, обіперся підборіддям об руку та й зажурився. Що ж його, думаю, робити? Якби, думаю, мав троє дітей, то порозсилав би по одному на одні збори, жінку — на інші, а себе випровадив би на п'яті. А так на всіх нас трьох, усієї нашої фамілії, на всі збори і засідання не вистачить.

Сиджу я отак, роздумую, вже й восьма вечора приходять. Аж душно стало від думок. Виходжу в коридор, на свіже повітря зібрався перейти, коли бачу: через коридор до дверей на вихід із квартири не можна пройти.

В коридорі через щілину „для пошти” цілу скирту різних розмірів і різних кольорів оповісток, запрошень та оголошень накидано! Матінко! Засідання видавничої спілки, збори лікарського товариства, віче жіночого об'єднання, академія пластунів, маніфестація сумівців, парада бізнесменів...

Отак 125 оповісток нарахував! Та всі важні, негайні, термінові, обов'язуючі, побажані і т.д. І всі, як змовились, на один день і на одну годину, і на одну мою нещасну голову! Тут, думаю, хоч би й сотню дітей мав — не допомогло б, не вистачило б розіслати по одному на кожні прилюдні і неприлюдні збори.

Взяв я мішок, зібрав усі оповістки й запрошення та й зав'язав їх і поставив у коморі — колись для істориків знадобиться. А сам упав на канапу та й гірко заривав:

— Пропав я тепер, людоньки добрі, як патріот і як український емігрант, бо ж осудять тепер мене і зганьблять усі ті організації, на сходинах яких я не піду. А не піду я аж на 124 сходина, бо з 125 можу піти лише на одні! А на котрі ж із них піти? Котра організація найпатріотичніша? Піду, думаю, на збори ООЧСУ. Бо це ж, як-не-як, організація, яка обороняє аж чотири свободи України, а решта організацій, установ, партій і товариств боронять лише по одній свободі.

Обдумав я отак та й пішов до ООЧСУ. І був там, і не тільки був, а й виступав з патріотичною промовою, і навіть у президії зборів був.

І що ж би ви думали, дорогі громадяни, допомогло?

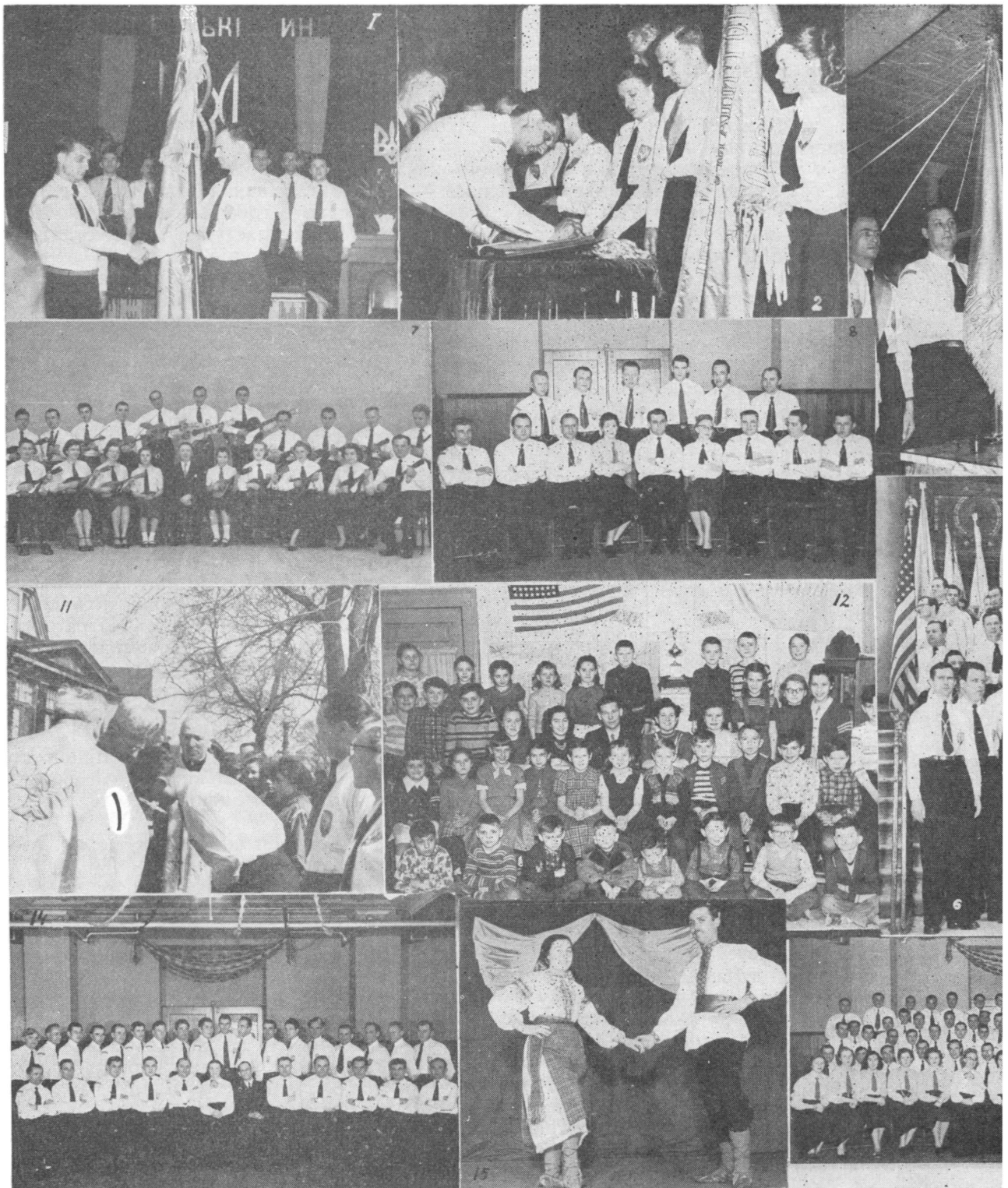
Недопомогло!

Все одно оклеветали і оганьбили, як дезертира з громадсько-патріотичного фронту. Бо всі ті організації, установи, товариства, партії і об'єднання у всіх 124-ох своїх пресових виданнях, друкованих і цикльостилевих, машинописних і рукописних, прописали про мене, що я не був на їхніх сходинах, і то прописали в один і той самий спосіб: такий то і такий, мовляв, не бере активної участі в громадсько-політичному житті.

А не подумали вони, де мені стільки активності взяти, щоб в один час бути на 125-ох сходинах? Та цьому, мабуть, і атомова енергія не зарадила б, хібащо розірвала б на тріски!

Ось чому я апелюю до громадянства: розсудити і розібрати мою справу, як мені надалі бути? На мою особисту гадку, найліпший вихід з усього цього був би мабуть, такий, щоб усіх організаторів різного роду сходин, віч, конференцій, засідань, академій, мітингів, маніфестацій і т. д. звести до купи, по-

(Продовження на стор. 18)

**ФРАГМЕНТИ З ПОСВЯЧЕННЯ ПРАПОРІВ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ СУМА
 ТА ВРУЧЕННЯ СУМІВСЬКОГО ПЕРЕХОДОВОГО ПРАПОРА ДЕЛЕ-
 ГАЦІЇ ОСЕРЕДКУ В БОФФАЛО ЗА НАЙКРАЩІ ПОКАЗНИКИ В
 РОБОТІ.**

Пояснення до світлин див. на стор. 32

садити за одну шкільну лаву та й прочитати лекцію, що календарний день має не 125 чи скільки там годин, а лише 24, і що теперішня людина, хоч яка цивілізована й прогресивна, має дві ноги, дві руки і одну голову, і що ті дві ноги, дві руки й одна голова можуть бути лише вкупі, при одному тілі, що одна нога тієї самої людини, наприклад, не може стояти в Бофало, а друга — в Чикаго; одна вибачте, половина задньої частини тіла сидіти на зборах в Нью-Йорку, а друга — в Пітсбургу.

Справді, така лекція не зашкодила б! Бо може тоді б не скликали на один день і на той самий час 125 найрізноманітніших засідань і зборів!

ДОПОМОГА З АМЕРИКИ

Як вона виглядає в Німеччині

В ім'я скитальчої правди треба ствердити, що нам, залишенцям у Європі, нема чого нарікати на наших заокеанських братів — земляків. Бо, що не кажіть, а від них таки нам велика допомога йде.

Допомога з Америки!

Суне вона в різні часи, різними дорогами й дозами, різними кількостями і якостями. Слици сушені, риба й м'ясо консервовані, яйця спорашковані, риж, квасоля й горох комбіновані, ковбаси в залізні пушки ковані. Чого скитальча душа бажає! Та що скитальча?..

Мюнхенські автохтони, наприклад, як зачують, що котрийсь там залишенець „керпакети” з Америки дістає, аж наввипередки до нього: „Бітте, ком, іх габе шене ціммер!”

Допомога з Америки!

Як це звучить привабливо!

А штанів, маринарок, штанців і підштанців скільки пливе до Європи! Жіночих і чоловічих капелюшків, панчіх і шкарпеток, підв'язок і краваток, черевиків, сандалів, гальош! Багато чого пливе скитальцям у Європі...

Допомога з Америки!

Приходжу я оце якось із праці додому (в есхаесі сторожем біля керпакетів працюю), відчиняю двері кімнати, а жінка, їй-богу не брешу, бігає по хаті й танцює.

— Ге, — кажу, — та чи ти не здуріла? В нас ось сьогодні в есхаесі два керпакети щезли, як хто язиком слизав, може ще й перед громадський суд сидатиму, а ти тут витанцююеш, як після похорону Сталіна!

— Та ж допомога з Америки прийшла, — каже жінка. — Подивися!

Та й знову по хаті скік-скік, і бочком, і передком.

Глянув я на жінку: немов і не жінка. На голові, вибачте, наче чорногуз сидить — такий капелюшок з Америки наділа, а на ногах ляковані черевики з підборами на півметра заввишки, а на самій сукня, не во гріх кажучи, така, що наскрізь усе видно.

— Це нічого, — каже жінка, — тут тільки ось маленькі дірочки на сукні, їх можна позашивати, а матеріял добрий.

— Та добрий, — кажу, — тільки ти в цьому убранні трохи дивно виглядаєш. Чи не маєш чогось іншого з допомоги?

— Та там он повна кухня. Там і для тебе, і для хлопця всякого добра прийшло.

Почали ми з жінкою та хлопцем допомогу розглядати.

Ось сорочина підходяща, ясноблакитна така, з червоно-зелено-жовто-чорними смужками. Ще міцна. Як не надівати, то й не розірветься. Добра сорочина, шкода тільки, що лівий рукав надірваний. Це, кажу до жінки, пришиєш з іншої сорочки, ось хоч би й з оцієї, тут обидва рукави є, тільки комірів немає. Підрепаруєш трохи, та й носитиму. У німецькому „фірсорге” й такого не дістанеш.

Поки я розбирався в сорочках, мій десятилітній синок для себе щось вибрав.

— Тату, — гукає, — це для мене. Дивись!

Бачу: комбінезон, розміром на чоловіка в три метри буде, мабуть, із якогось „Тарзана” стягли.

— Добре, — кажу, — це тобі буде, сину. Трохи завеликий, ну нічого. Мама перешиють.

Жінка ще щось собі знайшла: аж п'ять пар жіночих панчіх і черевики-пантофлі дуже добрі, зовсім нові. Тільки всі п'ять пар на ліву ногу.

Воно, мабуть, в Америці така мода — жінки в одній пантофлі ходять. А може то для одноногих зроблено...

Переглянули ми отак усю допомогу, яка нам прийшла з Америки, посортували весь асортимент, — сорочки до сорочок, сукні до суконь, штани до штанів, підштанці до підштанців, панчохи до панчіх, подерте до подертого, дівряє до дірявого. А потім усе поділили на дві частини.

Одну частину взяла жінка на перешиття, латання і взагалі ліквідацію всяких дефектів у допомогових речах. Тепер сидить і шиє. Цілими днями голкою водить. Все одно нема чого робити, на „арбайтльосі” сидить. Нехай шиє! А другу частину взяли, зв'язали все до купи та й кинули в пивницю. Почекаємо, поки прийде новий пакунок, може вже тепер з пантофлями на праву ногу і з рукавами до безрукавих сорочок!..

МИСТЕЦТВО

ТЕАТР — КІНО — РАДІО — ТЕЛЕВІЗІЯ — МУЗИКА — БАЛЕТ — МИСТЕЦТВО ЖИВОГО СЛОВА — РОЗВАГОВІ ВИДОВИЩА — ЦИРК — АРХІТЕКТУРА — МАЛЯРСТВО — СКУЛЬПТУРА — ГРАФІКА — ФОТОМИСТЕЦТВО — УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО

ВІД РЕДАКЦІЇ

Починаючи з цього числа, Редакція „КРИЛ” запроваджує окремий відділ, присвячений актуальним проблемам мистецтва і критики. Зроблено це не випадково. Адже вже давно назрів час заповнити прогалину, що існує в усіх без винятку українських періодичних виданнях. Вже давно відчувається потреба звернути увагу наших читачів взагалі, а молоді зокрема, на сучасну проблематику українського театру, образотворчого мистецтва, музики, балету, ужиткового мистецтва тощо. Зовсім за-

недбані на еміграції, не згадуючи вже за поневолену Батьківщину, такі важливі галузі мистецтва, як кіно, цирк, радіо та телевізія. Із шпальт української преси майже зовсім зникли статті на проблематичні, дискусійні теми. Вільний обмін думок безслідно потонув у сірій безвісті буденних справ.

Якщо ми хоч частково заповнимо ці прогалини, — вважатимемо наше завдання виконаним. Але насамперед хочемо нав'язати тісний творчий контакт з нашими читачами.

Отже, чекаємо слова від вас, дорогі читачі!

КІНОФІЛЬМ ПРО ГЕТЬМАНА І. МАЗЕПУ

З цілої історії України і змагань українського народу за свободу і незалежну державу найбільше популярною постаттю є гетьман Іван Мазепа. Також і в очах цілого культурного світу ім'я Мазепа стало символом героїзму, волі, незалежності й відданості найкращим ідеалам свого народу. Про це свідчить світова література і мистецтво з такими славними іменами, як Вольтер, Байрон, Кортесі, Май, Старк, Валлін, Фріг, що ставили постать Мазепа на найвищий ступінь людської величі. З цієї самої причини життя і діяльність великого гетьмана добре надається до модерного фільму. Тим більше, що сучасна політична і культурна рівновага дуже нагадує становище перед 250 роками, коли сусідні з Росією держави — Швеція, Польща, Україна і Туреччина так само були zagrożені російським імперіалізмом.

Зародження самої ідеї фільму належить відомому українському режисерові Євгенові Деславу. Працюючи понад 30 років в найкращих кіностудіях Франції та Іспанії, Є. Деслав завжди плекав мрію про створення фільму „Мазепа”. Звичайно, таку ідею не легко перевести в життя, насамперед через перешкоди та інтриги різних проросійських кіл. Однак, в останні роки ідея фільму знайшла більше зацікавлення серед міжнародних фільмових і артистичних кіл.

Євген Деслав, що бере активну і передову участь в міжнародних кінофестивалях, перевів велику інформативну працю для зацікавлення найбільших кінопідприємств цією ідеєю. У французьких і іспанських фахових та інших часописах з'явилися інформації про проєктований фільм. Відомий французький часопис

УКРАЇНСЬКИЙ РЕЖИСЕР НА КІНОФЕСТИВАЛІ
На фільмовому фестивалі 1954 року в Каннах (Франція) приймав участь відомий український режисер Євген Деслав. На фото: французька зірка екрану та сцени Тільда Тамар, іспанська кінозірка Ана Есмеральда та український режисер Євген Деслав (останній з правого боку) на відкритті фестивалю.

„Парі Комедія”, а за ним і інші мистецькі часописи, подаючи відомості про фільм, зазначили, що „Гетьман Мазепа є великим українським національним героєм, який інспірував Байрона, В. Гюго, Вернера, Булянге, Ліста”. Зацікавлення фільмом таке велике, що уряд одної європейської держави погодився дати для участі в фільмі два полки кінноти та „Батуринський” замок.

В зв'язку з заходами Є. Деслава в цьому напрямку, в Нью-Йорку створено Український Комітет Фільму „Мазепа” (скорочено УКОФІМА), який вже мав два спеціальні засідання дня 3 квітня і 12 червня ц. р. В склад Комітету входять відомі українські мистецтвознавці, письменники, драматурги, мистці-декоратори, архітекти, журналісти, що займаються добою українського барокко взагалі, а особою гетьмана І. Мазепи — зокрема. Головним завданням Комітету буде зорганізування праці мистців для виготовлення проєктів декорацій, макетів, костюмів, музики тощо для кіносценарія Є. Деслава.

Для самої пропаганди ідеї фільму між громадськістю вільного світу, продуцентами, артистичними і мистецькими колами, Комітет поробив конкретні тактичні заходи, щоб видати солідну книгу про І. Мазепу в англійській, а згодом в інших мовах. Вже знайшовся видавець для цієї книги, що в ній буде подано правдивий образ життя і діяльності гетьмана, чужинецькі джерела про Мазепу його сучасників, гетьман Мазепа в всесвітній літературі і мистецтві, оригінальні тексти з творів Вольтера, Байрона, В. Гюго, Вернера, Булянге та інших. Брати участь в цьому збірнику дали згоду найвизначніші українські науковці, літератори, мистецтвознавці, відомі із своїх дру-

кованих праць про гетьмана І. Мазепу та його добу.

В книжці має бути вміщений конспект сценарія фільму „Іван Мазепа”, виготовлений Є. Деславом. В збірнику має бути представлений І. Мазепа та його доба у всесторонньому освітленні, з використанням у найбільшій мірі безсторонніх західно-європейських джерельних матеріалів. Отже, — життєпис І. Мазепи та його портрети; І. Мазепа, як державний муж, політик, провідник українського війська, стратег, меценат українського мистецтва; економічна політика і промисел доби І. Мазепи; І. Мазепа в всесвітній літературі та мистецтві, зокрема в американських публікаціях. Видання має бути популярно-наукове, писане легким стилем і розраховане на чужинецького читача. Зокрема велика увага має бути приділена ілюстраційній частині та мистецькому оформленню видання.

Не можемо оминати і тих негативних явищ, що виникли в зв'язку з опублікуванням деяких інформацій про проєкт фільму „Іван Мазепа”. Як свідчить опублікована в пресі заява Українського Комітету Фільму „Мазепа”, деякі безвідповідальні особи, що не мають жадного відношення ні до самого Комітету, ні, тим більше, до кіносценарія Є. Деслава, — використовують довірливість українського громадянства та збирають пожертви „на фільм І. Мазепи”. В своїй заяві УКОФІМА виразно проголошує, що нікого не уповноважено збирати пожертви для фільму „І. Мазепа”, над підготовою якого працює Євген Деслав і Український Комітет Фільму „Мазепа” в Нью-Йорку.

Треба сподіватися, що українська молодь підтримає цінні ідеї УКОФІМА і візьме активну участь в їх творчій реалізації.

В. С.

З ФІЛМОВОЇ СТРИЧКИ

СУМ-ФІЛЬМ незабаром закінчує комплектування другої серії повнометражного хронікального фільму із сумівського та загально українського культурно-суспільного життя.

В Нью-Йорку створено Український Комітет Фільму „Мазепа” (УКОФІМА) за ініціативою та активною підтримкою відомого режисера Євгена Деслава. Тимчасовим головою Комітету обрано проф. В. Січинського, секретарем — Бориса Береста.

На екранах нью-йоркських кінотеатрів з'явився новий фільм під назвою „Полонений”, в якому з виключним реалізмом показано брутальність комуністів в Кореї у відношенні до американських полонених.

Понад 50% усіх фільмів, що випустить на екран компанія 20 Сенчурі Факс в цьому році, будуть сфільмовані засобом Сінемаскопу. (А скільки українських фільмів вийде в цьому році? — Прим. Ред.)

НА ХВИЛЯХ ЕТЕРУ

Післухана розмова: „Чого найбільше бракує українським радіопередачам в ЗДА та Канаді?” — запитує один з радіослухачів. „Тільки двох речей — добрих дикторів і добрих п'ятисекундних комерційних оголошень”, — відповідає йому інший.

Гері Кросбі, 21-річний син відомого виконавця популярних пісень, Бінга Кросбі, незабаром матиме свою власну радіопрограму, заступаючи на літні вакації свого батька.

В ПОЛОНІ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Українські мистці в Нью-Йорку завжди знаходять час нарікати на те, що вони не мають часу творити нові зразки образотворчого мистецтва.

Бруклінський Музей витратив 3½ мільйони доларів на перебудову та нове устаткування. Зокрема відкрито нову Єгипетську Галерею, що нараховує понад 6.000 експонатів.

Борис Берест

ГУЛЯЙ-ПОЛЕ НА ХВИЛЯХ ЕТЕРУ УКРАЇНСЬКЕ РАДІОМОВЛЕННЯ НА ЕМІГРАЦІЇ

Те, що не так ще давно могло бути тільки мрією, здійснилось. Мов невмирущий Фенікс, розправляє свої крила українська спільнота поза межами Батьківщини. Культурне життя в усіх своїх галузях помітно поживається. Серед беззаперечних досягнень як в політичному, так і в культурному сенсі треба насамперед відзначити подивугідне поширення за останні роки українського радіомовлення на еміграції, а зокрема на північноамериканському континенті.

Безперечно, що існування широкої сітки українських радіопрограм матиме для розпорошеної маси українців величезне значення. Вільне українське слово, лунаючи на хвилях етеру, мусить заходити в найдавніші закутки, в найвіддаленіші простори земної кулі. Це слово має служити могутнім кристалізуючим чинником в гальмуванні денаціоналізації нашої громади, в збереженні її глибоко своєрідних патріотичних прикмет, в плеканні її національного духа. Більше того, живе українське слово мусить служити також і могутнім пропагандивним чинником у виробленні позитивної чужинецької спінії, на давно вже наболіле „українське питання”. Адже, наприклад, стало слухаючи програму численних американських радіостанцій, загал місцевого населення часто густо свідомо, а іноді принагідно, несвідомо чи припадково стає співслухачем українських радіоавдіцій. Цим самим серед американських слухачів мимовільно виробляється своя власна опінія як щодо змісту радіопередач, їх зовнішнього звучання, глибоко своєрідних особливостей українського слова й музики, так і щодо української нації взагалі.

Чи пам'ятають про це ентузіясти українського радіомовлення? Мабуть, ні. Чи розуміють вони, що їх голос на радіо — це не голос „вопіючого в пустині” Адже його слухають не тільки в кожній українській родині, — до нього прислухаються в багатьох американських чи канадійських родин.

Чи наші радієві ентузіясти усвідомлюють собі, що до їх слова тихцем прислухаються також приховані яничари і відкриті вороги? Не тільки місцеві закукурічені „прогресисти” та різного гатунку „хруні” стало влучають свої потужні „капіталістичні” приймачі на хвилі українських авдіцій. Навіть безправні маріонеткові представники Советської України в Об'єднаних Націях, насолоджуючись американською свободою, тихцем від своїх співтоваришів-сексотів вслухаються в рідне слово, в рідну пісню.

Чи організатори українських радіопрограм знають, яку саме роллю відіграло живе слово на хвилях етеру для тих, що вибрали свободу? Може саме живе слово допомогло Косенкіній, Кравченкові, Гузенкові та багатьом іншим колишнім рабам СССР відчутти смак волі, усвідомити приманливість свободи, зрозуміти дійсний сенс справжньої демократії.

Ці керівники і організатори українського радіомов-

лення хоч раз задумалися над тим, якою стравною вони годують своїх слухачів?

Після ряду статей, що принагідно з'являлись в українській пресі, час вже нарешті підвести остаточні підсумки та зробити конкретні висновки щодо заторкнених тем.

Насамперед розглянемо питання змісту українських радіопрограм. Майже всі програми, за незначними винятками, побудовано на простому механічному з'єднанні комерційних оголошень і механічному переграванні грамофонних платівок. При чому, навіть найменше вибагливого слухача вражає як цілком незадовільна кострубата мова, безмежний примітивізм і подивугідна наївність тексту платних оголошень, так і нашвидку зроблений, необдуманий і надто обмежений виріб переважно низькоякісних супровідних платівок. До того ж низька технічна якість переважної більшості цих платівок йде впарі з їх низькою мистецькою вартістю. А свідоме чи несвідоме нехтування основними нормами, засадами і правилами української літературної мови; перевантаження вже й так невибагливого тексту значною кількістю ортоепічних, правописних, морфологічних, синтаксичних, фразеологічних і лексичних помилок; непослідовне і неправильне вживання наголосів навіть у мовленні тих самих дикторів, — все це сприяє тому, що майже всі радіопроекти виходять сухими, сирими, примітивними.

Ніхто, звичайно, не заперечує проти певної легкостворюваної дози комерційних оголошень. Бо це загальноприйняті в Америці передумови самого існування приватних радіопрограм. Але навіть бездушне, сухе і нецікаве комерційне оголошення можна подати в легкій і зручній для травлення формі, як це роблять, наприклад, кращі американські радіовисильні.

Що ж ми чуємо в українських радіопрограмах? Тут слухачів вражає повна відсутність творчої фантазії, живої думки, почуття гумору, животворчої поетичної чи журналістичної іскри. Адже в основі самого радіомовлення лежить безупинний рух вперед, безнастанне удосконалення і неухильне поліпшення його якості як в текстовому чи мовному, так і в технічному чи суто виконавчому відношенні. Для успішного виконання цих завдань ми маємо всі передумови. Маємо значні кадри досвідчених працівників пера: журналістів, письменників, поетів, літературних критиків, фахівців-мовознавців. Маємо поважні кадри акторів, співаків, музик, композиторів. Маємо, нарешті, навіть і кілька фахових дикторів.

Чи організатори українського радіомовлення знають про існування вищенаведених кваліфікованих кадрів? А якщо знають, то чи бодай принагідно звалили запросити їх до творчої співпраці? Чи робили вони хоча б одну спробу обміну творчим досвідом через пресу чи в особистих зустрічах-гутірках? Чи прислухаються вони до порад, побажань і вимог своїх слухачів? Чи поліпшують

вони якість своїх радіопрограм не тільки на словах, але й на ділі? Чи йдуть вони в ногу з життям, чи плентаються далеко позаду?

Ще десятки інших подібних питань напрошуються в кожного слухача українських радіопрограм. Ще сотні пекучих проблем чекають на своє вияснення. Ще безліч нерозв'язаних загадок заховано за лаштунками обговореної теми.

Окремого обговорення вимагає майже цілковита відсутність радіопередач для наших дітей та спеціальних національно-виховних передач для молоді. Адже саме радіо повинно бути одним з головних чинників проти денационалізації молодого покоління на чужині, проти негативних впливів невідповідного оточення, проти моральної деградації молодого змін.

Розміри статті не дозволяють докладно спинятися ще й на низці інших актуальних проблем українського радіомовлення поза межами Батьківщини. Заторкнені теми починають занепокоювати українську громадськість, день-у-день зростає невідклична потреба їх обговорення. Тому вже в найближчому майбутньому ми маємо намір повернутися до обговорення порушених питань, до їх всебічного висвітлення, до їх всестороннього вивчення. Адже тільки конкретне обговорення, демаскування і виявлення давно вже дозрілих болячок на нашому націо-

нальному організмі допоможе українській громаді позбутися їх, зміцнивши монолітну силу нашої еміграції в очах чужинців.

Керівну роль в цій відповідальній справі повинні відіграти насамперед українські пресові органи, широко відкривши свої гостинні двері майбутнім учасникам бажаної дискусії. Нехай на шпальтах вільної української преси на повний голос зазвучить вільна думка українських радіослухачів. Адже тільки самі радіослухачі повинні відкрито й щирозсердно висловитись про мистецьку і технічну якість тієї духової їжі, що нею годують їх численні керівники, організатори та ініціатори українських радіопрограм. Тільки самі радіослухачі можуть відповідно оцінити ступінь придатності цієї їжі для задовільного і повноцінного її перетравлювання, для засвоєння її животворчих складових частин.

Ініціатори українського радіомовлення мали вже досить зручних нагод, щоб показати свої потенційні можливості, щоб на ділі засвідчити свою обізнаність із своїми вимогами праці на хвилях етеру, щоб наочно довести існування необмежених творчих перспектив, зокрема в галузі широкої пропаганди української справи серед чужинців.

Тепер слово за українськими радіослухачами.

ПО ТОЙ БІК ТЕАТРАЛЬНОЇ РАМПИ

21 вересня ц. р. в Нью-Йорку розпочинаються гастролі славного лондонського драматичного театру „Олд Вік“. Театр покаже п'єсу Шекспіра „Сон літньої ночі“ під музику Мендельсона. Загальне число учасників вистави досягає 125 осіб. Гастролі триватимуть лише 4 тижні, а потім театр матиме турне по найбільших містах Америки і Канади.

З 20 найбільше прибуткових бродвейських видовищ тільки два з них — музичні. (Невже Бродвей, нарешті, повернеться до чистого драматичного дійства? — Прим. Ред.)

Продюценти бродвейських театрів стоять тепер не тільки перед економічними, але й перед дипломатичними перешкодами: щоб урухомити будь-яке театральне видовище, треба полагодити низку формальностей з 17 різними юніями.

В ЧАРАХ МУЗИЧНИХ МЕЛОДІЙ

Чи знаєте ви — що відомий американський композитор Квінзі Портер написав „Українську сюїту“, яку нещодавно було передано по радіостанції WQXR у виконанні радіооркестри CBS.

Американське радіо та телевізія стоять на порозі великих змін. Після досить тривалого сліпого захоплення джазовою музикою дешевого гатунку виразно накреслюється зворот до класичної та напівкласичної музики.

В. Шекспір перевернувся б у труні, якби почув нову популярну джазову пісеньку „Ромео і Джульєта“.

Восени ц. р. на екранах кінотеатрів з'явиться вперше сфільмована опера Верді „Аїда“. Фільм виготовлено в Італії з участю найкращих акторських сил. Загальне число учасників нового фільму перевищує 4.000 осіб.

НА ЕКРАНІ ТЕЛЕВІЗОРА

Один з відповідальних співробітників телевізійної станції NBC повідомив, що до кінця 1954 р. сітка передач кольорової телевізії охопить 95% всіх місцевостей ЗДА. Дотепер вже 28 станцій устатковані апаратурою для кольорових телепередач.

Телевізійні станції витрачають тепер мільйони доларів на кольорові пересилання, хоч покищо ще тільки кілька сот осіб мають кольорові телеприймачі.

Щоб вибрати драматичний текст для одного телевізійного видовища, продюцентам і режисерам доводиться перечитати щонайменше 100 запропонованих текстів.

В ЗДА є вже 377 телевізійних станцій. Їх вартість оцінюють казковою цифрою — понад один білльон доларів.

ІЗ СЛОВНИКА МИСТЦЯ

ПОПУЛЯРНІСТЬ: Форма успіху, що надто рідко варта тих зусиль, які намагаються витратити деякі колишні українські актори.

ЩАСТЯ: Це мистецтво забувати про речі, що їх ви ніколи не можете мати.

З НОТАТНИКА РЕПОРТЕРА

СКАРГА СУМІВЦЯ: Мій новий телевізійний приймач тривимірний — він дає ілюзію висоти, ширини та реально відчуття невичерпної глибини... боргу.

ОГОЛОШЕННЯ В ГАЗЕТІ: Продаю тритомову Енциклопедію Українознавства. Шкіряна оправа. Зовсім не вживана — моя жінка і так знає все. (Радимо звернутись до д-ра М. Шлемкевича. — Прим. Ред.)

З УКРАЇНСЬКОЇ РАДІОПЕРЕДАЧІ: „Дорогі слухачі! А зараз прослухайте веселу (!) гумореску (!) пера (?) знаного на давнтавні веселого гумориста Миколи Вівтірка.“

Богдан Дніприч.

НАЙБІЛЬШЕ ВИДОВИЩЕ В СВІТІ

Щороку, як тільки починає цвісти японська вишня, як тільки дерева вкриваються сором'язливим покривом ніжної зелені, а нью-йоркські парки заповнюються гамірливою юрбою молоді, — в безмежній залі Медісон Сквер Гарден'у розпочинаються короткотривалі гастролі цирку. На кожному рекламному стенді з'являються мальовничі плякати з гучними написами: „Найбільше видовище в світі!” Сторінки американських газет і журналів заповнюються рекламними оголошеннями з цирковою тематикою. Але найбільшу гарячку переживає, звичайно, молодь. Не тільки молодь „молодшого” віку, але й молодь старшого віку. Одним словом — вся молодь від 1 до 85 року життя, всіх рас, віровизнань і національностей.

І справді, репрезентативний американський цирк Бр. Рінглінг, Барнум та Бейлі заслуговує на таку увагу широких мас глядачів. Вже 84 роки полонить він серця молоді, підбадьорює дорослих, оживлює стариків. Цирк — це найбільш масове з усіх видовищ, це видовище масових емоцій. Цирк вже був старим тоді, коли Рим ще тільки народжувався. Леви, слони та навчені коні проходили вузькими вулицями Картагену, Німу, Арлу та Риму ще задовго до початків класичної культури.

В тріумфальних процесіях старовинного Риму, під час пишного маршу переможців, йшли полонені раби; за ними несли здобуті трофеї, гнали рідкісних вчених

тварин і дивовижних звірів, а кльовни робили акробатичні трюки, в шаржованій формі копіюючи минулі події. Вже навіть тоді малі собаки несли на собі величезні голови слонів, а домашні коти — маски левів. Весела кльовнада, що була дуже популярною в старовинні часи, залишилась і дотепер. Кльовни пародіювали королів, найвищих вельмож і героїв, немов намагаючись їм сказати: „Не дуже задавайтесь, ваша слава скороминуча!”

Звичайно, тодішній цирк був значно брутальнішим, ніж тепер, але це в своїй суті був той самий цирк. І з тих часів він дуже мало змінився, бо глядач не хотів жадічої зміни. Циркове видовище — це найстарше і найтрадиційніше з усіх видовищ. Циркове мистецтво побудоване на контрасті, на протиставленні закономірностей. Тут яскраво протиставляється краса — нашій щоденній обридливості, сила — немічному безсиллю, зворушення — безмірній нудоті. Приборкувачі левів та гнучкі акробати здаються сміливими і відважними супроти наших боягузів та фарисеїв. Вигадливі кльовни зображують наші приватні, егоїстичні турботи в сатиричному світлі. Не тільки кожна доросла людина, але й мала дитина виходить з цирку відсвіжена, відновлена, готова до нової життєвої боротьби. Чи є на світі такий лікар, що міг би робити подібні чудеса?

Але загляньмо одним оком за куліси цирку. Ми не по-

КРІЗЬ КАЛЕЙДОСКОП АМЕРИКАНСЬКОГО ЦИРКУ

бачимо тієї позірної краси, що була на цирковій арені. Це сірі будні мистців. Це — важка наполеглива праця технічного персоналу. Тому не дивно, що понад 1000 учасників видовища та кілька сотень їх вірних друзів-тварин живуть однією родиною. Кожну вільну хвилину, кожну мить вони віддають праці над собою і над своїми вченими тваринами. Вони знають, що постава нового видовища вимагає понад 300.000 доларів, що для цього потрібні не дні чи тижні, а місяці й роки нелюдських зусиль і самопосвяти. Потрібні цілі ескадрони теслярів, столярів, механіків, малярів, електротехніків та інших технічних робітників. Потрібний модерно устаткований потяг, що складається з 70 окремих вагонів...

Але пересічному глядачеві немає діла до всього цього. Він прийшов побачити „Найбільше видовище в світі“...

...Повільно гаснуть світла. В мороці тонуть сплетіння дрятогого та мотузяного павутиння. Раптом простору залу Медісон Сквер Гардену наповнюють специфічно-неповторні мелодії циркової оркестри. Високо вгорі спалахують потужні прожектори, і дія починається...

З глибин загадкового напівприсмерку циркових куліс, поблискуючи хижими очима, вривається зграя королівських бенгальських, сибірських та суматрських тигрів. Одночасно з ними на другу арену понуро входять колишні володарі джунглів, а тепер приборкані леви. На третій арені цирку важкі, неповороткі ведмеді починають виробляти подивувтідні речі: вони танцюють, їзять на ровері, балянують на тонкому дроті. За якусь мить знову гаснуть промені прожекторів. На арену вбігають меткі уніформісти, і за кілька хвилин важкі залізні ґрати безслідно зникають. Знову спалахують промені прожекторів. Життерадісним мажором вступає оркестра. На арені з'являються міцно збудовані постаті акробатів і дивоглядно стрункі, майже дитячі, фігурки їх партнерок. Кілька з них зручно починають розгойдуватись на подвійній трапеції, інші — з нечуваною опанованістю балянують на драбині. Один з акробатів „насосолджується“ відпочинком в кріслі на височезному стовпі. Молода чорнява дівчина з легкістю метелика перелітає з однієї трапеції на іншу. Інша група акробатів виробляє найскладніші фігурні варіації під самою стелею цирку. Глядачі затамовують подих. Величезна зала наповнюється бурхливими оплесками.

Ще не встигли замовкнути овації, як на всі три циркові арени, в супроводі динамічного маршу матадорів, вступають відомі еспанські майстри ходження по дроті. Вони починають балясувати, танцювати, перевертатись і жонґлювати на натягнутому, напів-натягнутому та зовсім вільному дроті.

Ще не встигли зникнути за кулісами темпераментні еспанці, як на арену вступають 4-тонові гіганти-слони. За ними поспішають півтора десятки менших слонів. В супроводі тренера світової слави Гуго Шмітта. За хвилину і вони зникають, а з бічних проходів цирку вривається десяток кумедних кльовнів. Починається блискучо-коротка арлекінада, а на зміну їй три молоденькі вершники, мов мітичні амазонки, роблять складні акробатичні та балетні вправи.

Європейські музичні ексцентрики, що не так давно прибули сюди, веселять глядачів своїм шаржованим гумором. Відомий тренер коней, Жеслан Мрошковскі показує наслідки свого майстерного виховання коней, а дві молоді його помічниці намагаються наслідувати майстра.

Маленькі карлики в сатирично-перебільшеній формі зображують вояків. З дивовижним гуркотом злітає в повітря „Місячна ракета“, з якої вискакує на найвищу трапецію молода еспанська дівчина. Її супроводжує повітряний балет, що складається з 60 чарівних дівчат-акробаток. Але незабаром і вони зникають, а на арену „випливає“ казковий корабель з ліліпутами-моряками. На зміну їм приходять вишколені жонґлери. Знову розважають глядачів кльовни. І ось починає показувати своєю непересічною майстерністю артист, що балясує на одному лише вказівному пальці. Спалахують різнокольорові промені світла, і циркова арена перетворюється в фантазмагоричну країну з Арабських Ночей.

Коротка перерва, що в ній беруть ініціативу в свої руки вже не циркові актори, але не менше меткі продавці морозива, пива, пап-корну, сушеної картоплі та лімонади. Увесь цирк наповнюється їх задористими різкими вигуками. З професійною майстерністю акробатів вони виконують свою нелегку роль.

Ще раз спалахують прожектори, на цей раз освітлюючи верхню частину залі. Акробати відважно виробляють карколомні трюки під самою стелею. Вони керують літаючими ракетами, перелітають з трапеції на трапецію. Але на зміну їм приходить велична гротескова пантоміма на чолі з найкращими кльовнями. А тоді на всіх трьох аренах, замість акторів, з'являються морські леви, що зручно жонґлюють м'ячами; розумні мавпи шімпанзе; навчені собаки і знову морські леви.

Знову весела буффонада. На арені цирку партнерні акробати, майстри балясування на однокілісних роверах.

Весела оркестра кльовнів і ліліпутів завзято виграє якусь дивовижну какофонічну мелодію. На зміну їй приходять темпераментна мелодія багатобарвно-казкової мексиканської „фієсти“. Тут безстрашні вершники чергуються з невтомними танцюристами в калейдоскопічних костюмах, чорняві красуні звивають своє гнучке торсо в пантомімах. Знову сновигають вершники. Знову величезна зала наповнюється палкими оплесками присутніх.

В різкі промені граціозно вбігає дівчина. Це — Джозефіна Беросіні, найкраща еквілібристка та акробатка на дроті. Не встигає вона закінчити свій небезпечний виступ, як трапеції заповнює нова група акробатів, більшість з них виступає вперше в Америці. Але найбільше захоплення і острах викликають акробатичні трюки чотирьох артистів на 70-ти футових бамбукових палицях, що коливаються немов від вітру.

І нарешті фінальна частина циркової програми. Це видовище, що символізує Об'єднані Нації, що втілює прагнення людства до свободи і братерства, до гуманітарних ідеалів і християнської любові. Феєричне видовище закінчується зображенням президента Айзенгавера, як символ вола війни і миру.

Юрій Божедан

БАЛЕТНЕ МИСТЕЦТВО І НАША МОЛОДЬ

Напівуявний діалог

— Ось Ви, друже, завжди нарікаєте, що чужинці про нас не знають, не цікавляться нами. Що для нашої молоді двері в широкий світ американського життя закриті...

— Бо ми взагалі нікому не потрібні!

— Якщо не потрібні зараз, то будемо потрібні згодом. Це просто у Вас ще зберігаються залишки комплексу меншевартости.

— Кошиць колись сказав, що Україна здобула свій свою пісню. А в якому стані наша пісня тепер? Льващенко твердить, що покорити серця і розум чужинців можна тільки народнім танком. А що з нашими хореографічним мистецтвом тепер? Китастий і Божик намагаються довести...

— Чекайте, чекайте, друже. Ви завжди було схильні до гіпербол. Адже українська пісня добре відома чужинському світові. Правда, ми до цього часу не маємо порядного репрезентативного хору. Але дайте тільки час...

— Не час, а гроші!

— Хай буде по-вашому. Хоч я більше схильний до думки, що не час і не гроші можуть створити добрий хор, а живі люди, живі голоси, міцно згуртовані навколо талановитого натхненника-диригента. А з балетним мистецтвом, дійсно, у нас не все в порядку.

— Не тільки не в порядку, а взагалі в трагічному занепаді.

— Саме цього я ніколи не наважився б твердити. Правда, що тепер пішла мода на примітивні напівавторські танцювальні гуртки та на сумнівної вартости експерименти окремих аматорів балету. Але поруч з ними існує, наприклад, школа відомого педагога, прима-балерини Валентини Переяславець. Ця школа дійсно дає тривкі підвалини для оволодіння майстерністю хореографічного мистецтва. В ній виховуються молоді паростки нашої зміни.

— Так, згода. А чому на цьогорічній виставі школи в День Матері фреквенція глядача була далеко недостатньою?

— В цьому криється інша причина. Причина байдужости, закорінена в нетрях українського характеру. З цим, на щастя, можна успішно боротися. Треба тільки вміти вибрати відповідні засоби боротьби. І мені здається, що Валентина Переяславець саме в цьому сенсі стоїть на правильному шляху. Бо вона вибрала єдиний доцільний засіб, — працювати, — наполегливо, невпинно, невтомно. І це зразу дало позитивні наслідки. Ось, наприклад, яким захопленням і невідомим ентузіазмом були наповнені серця молодих учнів школи.

— Це Ви маєте на увазі старшу групу балетної школи?

— Чому? Ні, не тільки старшу. Візьміть навіть найменших виконавців. Ви пригадуєте групові танки книжок і чисел, що своїм влучним задумом і щирим виконанням викликали захоплення глядачів.

— Бо це ще зовсім діти.

— І ці сором'язливі п'ятирічні діти наочно показали не абиякі запаси своєї танкової підготовки. А від дітей

не можна вимагати того, що й від дорослих танцюристів-професіоналів. Окрім того, успіхові вистави в значній мірі сприяло також актуальне і цікаво написане лібретто Юрія Гарасима, колишнього учня, а тепер постійного і багатолітнього співробітника В. Переяславець.

БАЛЕТНА ШКОЛА ПРИМА-БАЛЕРИНИ
ВАЛЕНТИНИ ПЕРЕЯСЛАВЕЦЬ В НЬЮ-ЙОРКУ
Сцена з „Білого вальсу” (муз. Тіто Маттеля) у виконанні
учнів старшої класи Балетної Школи прима-балерини
Валентини Переяславець

— Дійсно, лібретто було дуже оригінальне.

— Не тільки лібретто, але й високомистецька хореографія В. Переяславець примусила глядачів у першій дії плакати, сміятись — у другій і захоплюватись — в третій. Зверніть увагу на чудово розвинену і добре опановану форму тіла молодих adeptів балету. Зверніть увагу на добру танкову техніку, на вільне володіння м'язами рук і ніг, на вміння концентруватися, на здібність відчувати партнера, орієнтуватися в просторі сцени.

— Маєте цілковиту рацію. Але я ще раз хочу повернутись до питання недостатньої участі глядачів на такого типу мистецьких виступах.

— Вся загадка криється в тому, що наш глядач звик ходити на ті чи інші імпрези тільки з політичних або громадських почувань, не зважаючи на їх якість і мистецький рівень. До того ж і наша преса не присвячує належної уваги питанням якості подібних імпрез.

— Так, дійсно.

— Ось, наприклад, нещодавно учні балетної школи Нью-Йорк Сіті Сентер з величезним успіхом виступили в балеті „Наткрокер” і відразу полонили пресу, радіо, телевізю та культурні кола Америки своїм виступом. А що у нас, дозвольте Вас запитати?

— У нас нема своєї телевізії, радіопрোগами самі себе поховали в повені примітивних торговельних оголошень, а преса — шкодує місця для обговорення подібних проблем.

— Так, наші пресові органи також винні в занепаді зацікавлення українським мистецтвом, але найбільше винні в цьому самі глядачі, переважно молодь, що починає втрачати відчуття і смак до мистецтва, скочуючись на слизьку дорогу просвітянського примітивізму.

БУДОВА СЦЕНИ

1.

(В допомогу аматорському театрові)

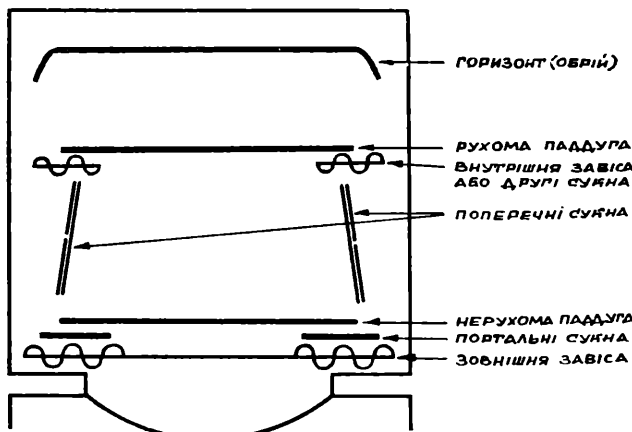
Сцена великих міських театрів має дуже складну будову. Вона має розсувну порталну стіну (для обмеження простору сцени), великі бічні кишені (для переховування декорацій та реквізиту), обертове коло, рухомі столи (для зміни рельєфу сцени), складне колосникове перекриття над сценою (щоб спускати й підіймати декорації) та багато інших технічних влаштувань.

Зрозуміло, що аматорський театр не може розраховувати на таке складне устаткування. Але збудувати найпростішу сцену може кожний аматорський гурток власними силами. Таку сцену можна буде використовувати для театральних вистав, музичних, хорових і танцювальних вечорів, пересувного кіна та різних зібрань і викладів.

Насамперед треба знайти більш-менш придатне приміщення для залу та сцени. Іноді дуже зручно можна влаштувати сцену з кімнати, що міститься поруч з залом, пробивши в стіні відповідний отвір. Частина стіни, що залишиться обабіч та вгорі, буде правити за порталну стіну (тобто рамку, що обмежує розмір сцени та відокремлює сцену від залу).

Якщо зала досить велика, то сцену можна збудувати, зайнявши частину самої залу. В такому випадку порталну стіну доведеться зробити з дерева або дикту, зафарбувавши його під загальний колір залу. Ще краще розмалювати її українським орнаментом та прикрасити національним гербом. Підлога сцени робиться з добре виструганих соснових дощок на висоті 2½-3 футів від підлоги залу.

Передня частина сцени, т. зв. авансцена, мусить мати півколову форму й виступати від порталної стіни на 5-7 футів. На цьому просторі, при закритій завісі, можуть виконуватись окремі дії театральної вистави, виступи хору чи оркестри. Суфлерської будки на авансцені робити не слід — вона псує враження і займає багато місця. Суфлер, якщо він взагалі потрібний, з успіхом може розміститись з лівого боку куліс, біля завіск.

СХЕМАТИЧНИЙ МАЛЮНОК СЦЕНИ

Постійне устаткування сцени складається з таких частин:

1. Завіса передня (зовнішня) та задня (внутрішня).
2. Портальні сукна.
3. Паддуги.
4. Поперечні сукна.
5. Горизонт (обрій).

1. Завіси бувають трьох видів: а) що розсуваються в боки, б) що підіймаються в) що розсуваються по діагоналях. Найпростішу будову мають завіси, що розсуваються в боки. На верхній частині порталної стіни, на віддалі 1-1½ футів від отвору сцени, прибивають два міцні ганці, між якими натягають міцний сталевий дріт або лануву. Завіса підвішується на ньому за допомогою кілець.

Завіс, що підіймаються вгору, на аматорських сценах майже не вживають, завдяки досить складній будові підйимального механізму.

Не важко зробити й завісу, що розсувається по діагоналях. Верхня частина завіси прибивається до порталної стіни. Окремі частини завіси треба прикріплювати так, щоб в закритому положенні одна частина була прикрита другою на 1-1½ футів. На внутрішній поверхні завіси пришивається кілька металевих кілець (від 5 до 10), через які протягається тонкий, але міцний мотузок, що прив'язується за перші нижні кільця лівої та правої частин завіси.

Вільні кінці цих мотузків, проходячи крізь дерев'яні чи металеві блоки, закінчуються з правого боку завіси загальним мотузком. Про задню (внутрішню) завісу мова буде нижче.

2. Портальні сукна містяться безпосередньо за зовнішньою завісою, паралельно їй. Їх завдання — обмежувати, в разі потреби, простір сцени та ховати від ока глядача внутрішню частину куліс. Портальні сукна виготовляють переважно з темної матерії (чорного або темно-синього оксаміту) 4-6 футів завширшки. Нижня частина сукон прибивається до дерев'яної рейки 2×4 інчів, що кріпиться до підлоги. Так само кріпиться і верхня частина сукон до стелі.

3. Паддуги, як і портальні сукна, мають завдання обмежувати простір сцени та ховати від глядача освітлювальні прилади й колосникове перекриття, тобто стелю сцени. Паддуги прикріплюються до стелі за допомогою дерев'яних рейок, безпосередньо за порталними сукнами. Вони мусять спускатись на 2-3 фути від верхнього краю порталної стіни, а загальна їх висота мусить бути така, щоб з перших стільців не було видно стелі та освітлювальних приладів на ній. Матерія для паддуг повинна бути досить густа, щоб промені світла не були помітні глядачам.

4. Поперечні сукна ховують від глядача внутрішню частину куліс, а також служать замість дверей, для виходу акторів. Їх виготовляють із такої ж самої матерії.

що й порталні сукна та паддуги. Складаються вони з двох окремих шматків матерії, що кріпляться на загальній рейці 5-7 футів завдовжки. За допомогою нескладного влаштування кілець (що вживається й у діагональній завісі) можна знайти цілий ряд різноманітних форм поперечних сукон.

Дуже зручно мати також і задню (внутрішню) завісу. Вона служить замість внутрішніх сукон, а, крім того, дозволяє досягти багато цікавих ефектів (напр. велике вікно з виглядом на море, ліс або поле; великі входні двері та ін. Внутрішня завіса може правити за тло, якщо дія п'єси відбувається в приміщенні. За внутрішньою завісою, або перед нею треба влаштувати рухому (по змосі) паддугу. Внутрішню завісу прикріплюють на металевих кільцях і сталевому дроті.

5. До постійного устаткування сцени належить також і т. зв. горизонт (обрій). Як показує сама назва, горизонт має завдання створити враження неба, повітря, далекого простору. За своєю структурою театральні горизонти розподіляються на тверді та м'які. Тверді роблять з цегли, бетону, залізобетону та ін., м'які — з полотна. Звичайно, для нашого театру можна використати лише м'який горизонт. У своїй формі горизонти також мають безліч відмін (напр.: плоскі, півколові, чвертьколові, еліпсоїдні та ін.). Для аматорського театру найкра-

ще влаштувати плоский горизонт, або такий, як показано на нашому малюнку. Окремі шматки полотна зшивають вертикально, щоб уникнути непотрібних зморшок та згорток. Після цього полотно двічі фарбують світло-блакитною клеєвою фарбою. Нижня частина горизонту може бути пофарбована трохи темнішим відтінком фарби, але перехід від темнішої до світлішої фарби мусить бути рівномірний і непомітний. Не треба малювати, як це роблять деякі аматори, на горизонті т. зв. „вільну околицю”, тобто краєвид села, лісу або поля. Прикріплюється горизонт до стелі та підлоги дерев'яними рейками. Горизонт може правити також як екран для пересувного кіна.

Цей плян устаткування сцени придатний для сцени 20×25 футів і більше. Для менших сцен не обов'язково мати порталні сукна. Їх може замінити зовнішня завіса. Паддуги залишаються для маскування стелі та освітлювальних приладів. Також не обов'язково мати внутрішню завісу. Замість неї можна зробити сукна, які мають таку саму будову, як і порталні сукна. В такому випадку замість рухомої паддуги влаштовується нерухома. Можна також не робити поперечних сукон, але тоді внутрішня завіса (або другі сукна) мусить бути ширша.

(далі буде)

ВІДДІЛ РЕДАГУЄ БОРИС БЕРЕСТ

НАТАЛІЯ ПАВЛУШКОВА — ПРО СВОГО БРАТА

У журналі „Нові Дні”, що виходять у Торонто (Канада), в ч. 51-му за квітень місяць ц. р. вміщено статтю Наталі Павлушкової — сестри організатора і керівника Спілки Української Молоді — СУМ. В цій незвичайно цінній статті п-ні Павлушкова ділиться своїми споминами про головних учасників процесу СВУ-СУМ, що відбувся 1930 року в Харкові.

Про тих осіб на еміграції, які у своїх „надто персональних” спогадах про визначних діячів СВУ висловлювали свої оцінки, Наталя Павлушкова пише: „Я не хочу їх критикувати, залишаючи це їх сумлінню”. До речі, один з авторів такого роду „надто персональних” спогадів, як зазначає п-ні Павлушкова, „сам признався, що, не дивлячись на те, що був на зібранні, присвяченому пам'яті С. Петлюри (за це давали по 5 років заслання), не був навіть арештований і лишився на волі”.

В одному з попередніх чисел „Крил” ми давали відповідь тим, що намагаються оплюгавити святу пам'ять великих синів України, засуджених Москвою членів СВУ і СУМ. Нижче подаємо два уривки з статті Наталі Павлушкової про голову СВУ Сергія Єфремова і його небожа, голову СУМ Миколу Павлушкова:

„Сергія Олександровича Єфремова присудили до розстрілу з заміною на 10 років ув'язнення. Тримали його з дуже суворою ізоляцією не в звичайній в'язниці, а в Ярославському поліізоляторі, в'язниці особливого призначення... Потім С. Єфремова перевели окремо від інших учасників процесу СВУ до особливо тяжкого Володимирського ізолятора. Його камера була під водою.

У листах його, до тієї пори завжди бадьорих, почав пририватися пригнічений настрій. Нарешті, у своїх листах, що міг він їх з Володимира писати один раз на 3 місяці, С. Єфремов написав О. Ф. Дурдуківській і мені, що його здоров'я дуже погане, що він сліпне. Останні

листи приходили такі замазані цензурою, що лишалося читати не більше як 2-3 рядки... У 1938 р. листи припинилися зовсім і ми маємо підстави думати, що на 9-му році ув'язнення він умер. Умер він ще не дуже старий, ще повний сил до наукової творчості, до праці на користь свого народу. І вмер тільки тому, що не погодився на ті пропозиції, що йому зробив уряд у Москві, вже після процесу. Про пропозиції я знаю докладно і безпосередньо з його уст... С. О. Єфремов не залишив свого посту на Батьківщині, рятуючи себе втечею, не пішов і на компроміс із владою, а прийняв на себе сідомо вінок мучеництва...”

„Микола Павлушков отримав такий же присуд — розстріл з заміною на 10 років ув'язнення. Після перебування в особливому режимі в Ярославському ізоляторі, його перевели до Соловецького концентраційного табору. Але й там його поставили в умови, в яких відбували кару тільки небезпечні для комуністичної диктатури в'язні... Павлушкова тримали й на Соловках в таємному Савватієвському політйзоляторі. До цього ізолятора ніхто, крім ГПУ, не мав права входити. Це була в'язниця у в'язниці... По закінченні 10-літнього терміну йому не дали навіть права поселення на далекій півночі, як деяким іншим учасникам процесу. Йому, замість звільнення, не випускаючи з в'язниці, додали повні 10 років нового терміну ув'язнення. З 1938 р. від Миколи Павлушкова або про нього ми не мали жадних відомостей... Якщо він якимсь чудом витримав усі муки, то 18 травня 1954 року буде рівно 25 років його ув'язнення...”

ПРО ЦЕ МАЛО ХТО ЗНАЄ

ПРО ПАМ'ЯТНИК ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Либонь усі наші читачі бачили бодай на світліні пам'ятник гетьманові Богданові Хмельницькому в Києві на Софіївській площі. Але мало хто знає про те, що первісний проект цього пам'ятника виглядав зовсім інакше. В журналі „Киевская Старина” за 1888 рік читаємо:

„Думка про спорудження пам'ятника визволителів України виникла майже одночасно з посиленням уваги до української старовини в гуртку київських учених, визначним представником якого в 40-50-х роках був професор і перший ректор Київського університету М. Максимович. В листування його з М. Погодіним про Богдана Хмельницького, що було друковане у видаваному ним же в 1859 р. альманаху „Українець”, знаходимо таке цікаве місце: „Коли перед московським Кремлем бачу я чудовий пам'ятник Мініна і Пожарського, то завжди кажу собі: чому ж і досі немає в Києві подібного пам'ятника визволителів України?...”

Думка про спорудження пам'ятника Хмельницькому знайшла живий відгомін серед української громади Києва. Створено спеціальний комітет, який звернувся до маляра М. Мікешина з пропозицією виготовити проект пам'ятника. Мікешин приїхав до Києва і зробив первісний шкіц. В 1869 р. проект був затверджений урядом.

Опис проекту, зроблений Мікешиним, основно відрізняється від пам'ятника, що стоїть на Софіївській площі.

В первісному варіанті були такі деталі: під копитами коня лежить труп поляка, вкритий подертим польським прапором. Біля нього розірвані кайдани. За конем Хмельницького, скинута кінським копитом, падає зі скелі фігура жида-орендаря. На передньому пляні пам'ятника група з п'яти фігур: в центрі її під скелею сидить кобзар, співаючи славу народньому героєві, а його уважно слухають — з одного боку москаль і білорус, а з другого — червонорус-галичанин. На трьох боках п'єдесталу — три бронзових барельєфи, що зображують битву під Збаражем, Переяславську раду і зустріч Богдана Хмельницького в Києві.

Але від затвердження проекту урядом до спорудження пам'ятника минуло майже 19 років, бо не знайшлося достатніх коштів. Грошова збірка тривала 16 років, але замість потрібної суми 145 тис. рублів зібрали лише 44 тисячі. Тоді Мікешин заявив, що він може зменшити вартість пам'ятника на 49 тис. рублів і готовий взяти на себе виконання всіх мистецьких і бронзових робіт на суму 95.700 рублів.

Але грошей однаково не вистачало. Тоді Мікешин змушений був проект пам'ятника переробити і залишити в ньому тільки фігуру Хмельницького на коні. Мікешин розпочав працю в Петербурзі. Йому приділили одну з майстерень Адміралтійства, але в самому розпалі праці він дістав наказ: негайно звільнити приміщення. Мистець

переніс свою працю до Манежу. Однак за місяць його усунули і звіттам. Довелося будувати своїм коштом майстерню.

В 1875 році всі зібрані гроші були вичерпані і роботи над пам'ятником припинились. Минуло 11 років. В 1886 р. державна скарбниця „розщедрилася” і видала 12 тисяч рублів на закінчення пам'ятника. Відкриття пам'ятника відбулося в 1888 році.

Мініятюрну копію описаного в первісному проєкті Мікешина пам'ятника мав автор цих рядків у власному посіданні. Її привіз йому в подарунок приятель в 1929 році, купивши в одному з містечок на Київщині на аукціоні. Це був по-містечки вирізьблений з дерева пам'ятник висотою три чверті метра з розмальованими олійною фарбою фігурками, описаними в первісному проєкті. В передній частині п'єдесталу був круглий отвір — певно, для годинника.

Кому належала ця копія і чи зберігається вона ще в Україні?

В. С.

„НЕ БИЛО, НЕТ І БИТЬ НЕ МОЖЕТ...”

У наших газетах і журналах, а також у рефератах, виголошуваних з тої чи іншої нагоди, зустрічаємо цю фразу, що її нібито сказав царський міністер Валуєв про українську мову. Уживають її в нашій пресі, як приклад московської зарозумілості і шовінізму — абсолютного заперечення неприємної для москаля наявності в російській імперії якоїсь іншої мови, крім російської. В „Літопису історичних подій” Д. Філомелі під датою 30 липня 1863 року читаємо: „Міністер внутрішніх справ царської Росії Валуєв проголосив, що української мови „не було, не має й бути не може...”

Вияснення цієї фрази і її походження знаходимо в ч. 7-му збірника „Україна”, що виходить у Парижі під редакцією І. Борщака:

„З огляду на те, що ця фраза стала „історичною”, варт зауважити, що це лише неповна цитата, вирвана з обіжника, що його видав 1863 р. Петро Валуєв, російський міністер внутрішніх справ. Читаємо в тому обіжнику: „Большинство малороссовъ сами весьма основательно доказываютъ, что никакого малороссійскаго языка не было, нѣтъ и быть не можетъ...”

Ця „більшість малоросів” гуртувалася навколо М. Костомарова, що, спершу будши за прихильника української самостійної мови, згодом вважав, що російська мова мусить бути за „общерусскій” літературний язык, а українська — лише за мову „для хатнього вжитку”...

Отже, Валуєв лише повторив у сумнозвісній фразі, що її так залюбки неповно цитують, думку Костомарова. Очевидячки, що це не зменшує політичної ваги нагінки на українську мову 1863 р., але задля історичної правди варт подати повний вислів з Валуєвського обіжника. Це ще один доказ, що й за цим протипукаїнським актом російського уряду стояв „землячок”.

**КОЖНИЙ МОЛОДИЙ УКРАЇНЕЦЬ ЧИТАЄ І ПЕРЕД-
ПЛАЧУЄ СВОЙ МОЛОДІЧИЙ ЖУРНАЛ „КРИЛА”!**

ЧОМУ ЗДА НАЗИВАЮТЬ „ДЯДЬКОМ СЕМОМ”?

Вживання назви „дядько Сем” для З'єднаних Держав Америки практикується вже більше як сто років. Що правда, ніхто не знає докладно, коли саме і як почали вживати цю назву, але про це є одно пояснення, яке появилось в друку десь коло 1840 року, і воно може відповідати правді.

Під час війни 1812 року один контрактор на ім'я Ельберт Андерсон займався постачанням армії З'єднаних Держав. На його бочках і скринях були надруковані його ініціали: E. A. і U. S., що означало Ельберт Андерсон — З'єднаним Державам. Одного разу хтось із вояків запитав, що означають ці літери і йому жартуючи пояснили, що це означає Ельберт Андерсон і дядько Сем (Uncle Sam), маючи на увазі Самуеля Вільсона, місцевого інспектора постачання американської армії.

Чи так воно було, ніхто не знає, але цей жарт поширився по всій країні.

По якомусь часі „дядька Сема” почали малювати, як високого худорлявого старого чоловіка з рідкою борідкою, одягненого в сторомодне вбрання (інколи пошите з американського прапора) і з білим чи сірим „циліндром” на голові.

Тепер ця фігура, якою часто послуговуються карикатуристи, стала уособленням З'єднаних Держав Америки.

З НОВИХ КНИЖОК

Проф. О. Оглоблин, Українсько-московська угода 1654 року, видання ООЧСУ — ЛВУ, Нью-Йорк — Торонто, 1954 р. стор. 100.

Автор цієї книжки — відомий український історик (його стаття п. з. „Переяславсько-московські переговори” вміщена була в попередньому числі „Крил”) — на підставі довголітнього вивчення документів і найглибших студій української історіографії за останні десятиліття розкриває запутану російськими істориками проблему Переяславської угоди 1654 року. В стислому історичному перегляді усіх обставин, фактів, процесу самих переговорів і тексту угоди в її різних відписах, він, разом з іншими визначними українськими вченими, які мають змогу у вільному світі сказати правдиве слово, — приходять до висновку, що укладений між Україною і Московщиною мілітарний союз зрадлива Москва у найбрутальніший спосіб сфальшувала і використала згодом як кайдани для свого 300-літнього панування над українським народом.

Переяславський договір 1654 року червона Москва бучно відзначала в цьому році в усьому Советському Союзі, як 300-літній ювілей „возз'єднання” українського й російського народів у єдиній Російській державі. Нині, коли націоналізм, зокрема український, як єдина революційна сила в Україні є для панування Москви найстрашнішою небезпекою, — кремлівська кліка мобілізує всі засоби для його поборювання. Одним з таких засобів зробила вона Переяслав, представляючи його

як символ нерозривності „єдиної Росії” і ведучи свою пропаганду під гаслом „навіки разом”.

Олекса Калиник, Що несе з собою комунізм, документи про російсько-комуністичний терор в Україні, стор. 144. Видано старанням Головної Управи СБУ в Німеччині та Крайової Управи СБУ в Канаді на поручення УВАІ, з допомогою фонду Української Культури ім. Сергія Єфремова.

Це є збірка документів, які О. Калиникові — нинішньому голові ЦК СУМ — під час утечі большевиків з України вдалося вихопити з архіву Криничанського району на Дніпропетровщині. Наражаючи власне життя на смертельні небезпеки, автор переніс усі ці, писані руками самого окупанта, документи крізь воєнну завірюху і видав їх тепер, щоб розкрити в усій мерзевній суті політичний режим, встановлений Москвою на нашій батьківщині. Уложені в хронікальному порядку, систематизовані й зв'язані між собою пояснюючим авторським текстом, — вони представляють собою страшну і найправдивішу повість про сваволю, розгул і гноблення, що їх чинить російсько-большевицький імперіалізм в Україні.

Ось уривок з одного із цих документів — живий кусень чорної дійсності 1930 року, який свідчить про нас трої неупокореного українського народу під час веденої окупантом т. зв. весняної посівної кампанії. Подаємо з додержанням мови й правопису рапорт начальству голови сільської ради:

„Село Березніватка. Настрій селянства поганий завдяки розкладовій роботі куркулів та підкуркульників, а саме: в поселку Малоабрамчик члени сільради почали усупільнювати коні, в цей час прибула велика валка жінок з дрючками, палицями та іншими речами і вимагали, щоб ті, хто звів коні, забрали назад, а також намагалися прибити наших уповноважених РВК і РПК (районового виконавчого комітету і районного партійного комітету — Ред.) ... Під час ремонту конюшні прийшла група жінок під керівництвом Кононенка Дмитра, який агітував проти колективізації, кажучи: „Нім набридла панщина, а ви знов будуете економію...” Кононенкова Ганна вдарила секретаря сільради тов. Кононіцького по обличчю, а потім ця група пішла до склепу з вигуками: „Бий замок та забирай зерно!”...

Таких документів — про примусову колективізацію, голод 1933 року і інші „соціалістичні заходи” советської влади в Україні — в книжці О. Калиника сотні. З ними мусить познаймитися кожний сумівець, щоб озброїтися фактичним матеріалом у протикомуністичній пропаганді.

Словник чужомовних слів і виразів, 2-ге доповнене видання Крайового Комітету СУМ в Німеччині, стор. 320, 1954 р.

Українська — як і всяка інша — мова має чимало слів і виразів чужинецького походження, що їх зустрічаємо в пресі, чуємо в розмові або й самі вживаємо. Але чи кожен з нас розуміє їх правдиве значення? Заглянути до енциклопедії, — алеж не кожній її має, а запитати когось із знайомих — не завжди можливо. Дехто навіть соромиться питати про значення того чи іншого слова, щоб не показати себе невігласом.

Словник чужомовних слів і виразів, що його видав Крайовий Комітет СУМ в Німеччині, дає пояснення кількох тисяч найбільше вживаних слів і виразів чистою українською літературною мовою, в загальнодоступній формі. Словник допоможе нашому загалові, а зокрема молоді, перевірити свої знання чужих слів і збагатити новими потрібними в кожночасному вжитку. Добрий почин КК СУМ'у в Німеччині треба всіляко вітати. Поява цього словника є зайвим доказом того, що СУМ веде перед навіть у виданні самоосвітньої літератури для нашої молоді.

Коштує словник недорого, бо всього 1 долар, а набути його можна в кожному Осередку СУМА.

Лев Т. Орлигора, Будні нашої епохи, трилогія, видання Української Видавничої Спільки в Лондоні, р. 1953, т. 1, частина 1-2.

У передмові до підготовленої до друку трилогії, що з неї вже вийшла в світ 1-2 частини 1-го тому автор пише: „Я — ровесник СССР — ніколи не намагався робитися ворогом комунізму — я намагався бути вільною людиною, і тому тепер Москвою захищений до ворогові російсько-комуністичного імперіалізму”... В рецензії проф. В. Державина на цей твір читаємо: „Будні нашої епохи зображують усе те, що в СССР в 1937-40 рр. (а почасти й за 20 років) у різних шарах суспільства діялось.” Проф. Г. Ващенко цей твір захищує до книг „вийняткової вартості, а перевага його над іншими книгами, що досі появилися в світі, в тому, що він дає не фрагментарне, а широкое полотно злочинного комуністично-московського панування”. Бувший советський майор Сухарський про книгу Л. Орлигори пише: „Там, де перемагає комунізм, я був учора. Сьогодні я вибрав волю. Чому? Довідаєтесь, прочитавши „Будні нашої епохи”.

На жаль, остаточної своєї думки про „Будні нашої епохи” сказати ми ще не можемо, бо в цілості її не знаємо. Але з того, що прочитали, вже можемо твердити, що книжка Л. Орлигори відразу ж зацікавлює, легко читається і подає масу інтересних, досі не знааних фактів і подій, що їх сам він був свідком. Автор уміє тримати читача в постійному напруженні, ведучи його від розділу до розділу. До слабших сторін цього твору ми б віднесли „неперетравленість” багатющого матеріялу, надмірну сенсаційність у його подачі і сируватість мовчистилистичного оформлення. В наступних частинах своєї трилогії на це він мусить звернути увагу.

V. Sichynsky. Ukraine in foreign comments and descriptions. New York, 1953. 80. 236 p.

Серед книжок, що їх видав Український Конгресовий Комітет, окреме місце займає праця проф. В. Січинського „Україна в чужоземних відгуках та описах”. Бо до цього часу українські видавці та окремі видавництва не враховували одного багатомовного факту: найпереконливішим чинником в популяризації української справи серед непоінформованих чужоземних кіл можуть бути тільки документальні матеріяли, надто відгуки і описи самих чужинців про Україну.

Враховуючи цю обставину, відомий мистецтвознавець проф. В. Січинський вже довгий час працює над збиран-

ням матеріалів для зазначеної теми. Свого часу всі ці вийнято цінні матеріали вийшли окремою книжкою п. н. „Чужинці про Україну”. Ця книжка мала такий нечуваний успіх, що була видана десятком окремих накладів, знайшовши широкий відгук як в українських, так і чужинецьких наукових колах.

Сучасне видання англійською мовою — це значно доповнений і наново зредагований український варіант книжки. Передмову до книжки написав відомий американський вчений проф. К. Менінг, вказуючи на актуальність української проблематики в зв'язку з ростом російського імперіалізму та загрозою комуністичної експансії в Європі та Азії.

Книжка проф. В. Січинського „Україна в чужинецьких відгуках та описах” не пуста пропагандивна одноднівка, не дешева беззліткова брошура, що, мов гриби, з'являються в англійській мові на протязі останніх років. Це — солідна, науково обґрунтована праця, написана в легкому й популярному викладі. Саме це буде вирішальним чинником у формуванні опінії про Україну в очах чужинців і саме тому радимо нашим читачам зацікавитись названою книжкою проф. В. Січинського.

Б. Б.

СУМ У СВІТІ

КОНЦЕРТ ТАНКУ Й ПІСНІ В МОНТРЕАЛІ

Довгоочікуваний концерт СУМ'у в Монреалі відбувся 18 квітня в аудиторії Мон Сен Луї. Такого роду концерти влаштовує осередок раз на рік, солідно до них підготовляючись. Тому зала щороку буває переповнена.

Цьогорічний концерт — багатий і різноманітний — був надзвичайно милою розвагою. На думку присутніх, СУМ повинен частіше влаштовувати такі імпрези.

При відкритті голова Осередку д. Ярослав Сербин представив почесного гостя п. Василя Авраменка, вказуючи на його великі заслуги у ширенні українського мистецтва на американському континенті. Громадянство потвердило це бурєю щирих оплесків. Потім п. Авраменко виступив з гарячим привітом і в змістовій промові накреслив роль українського танку та пісні в пропагуванні української справи на цьому терені.

Дальша промова складалася з виступів знаного вже балету СУМ під мистецьким керівництвом Віктора Гладуна, чоловічого й мішаного хорів під диригентурою проф. Р. Погребельського та гостинних виступів Миросі Вербицької (сопрано) і артистів Дніпровиків, які виявили високий рівень техніки у виконанні „Акробатичного танку” та мистецтва у „Вальсі”. Монреальська зірка Миросі Вербицька вступила з популярним репертуаром і, як завжди, мала великий успіх.

Більшу частину програми дав балет — дев'ять різних танків укладу балетмайстра В. Гладуна, якому треба признати непересічний хореографічний хист. Особливо гарно був поставлений і виконаний „Мадярський танок”.

Хорові точки в обох частинах також випали успішно. Мішаний хор голосово дещо послаб після останнього виступу, зате чоловічий стоїть на здобутій висоті завдяки відданій праці проф. Нагребельського.

ВОЛОДИМИР СІЧИНСЬКИЙ. ІВАН МАЗЕПА. ЛЮДИНА І МЕЦЕНАТ. ФІЛАДЕЛФІЯ, 1951. ВЕЛ. 80. 56 СТОР.

Автор цієї книжки, широковідомий своїми працями з історії світового та українського мистецтва, заторкнув зовсім нову сторону діяльності великого гетьмана.

Жадний з українських дослідників до цього часу не спромігся написати працю, де з максимальною повнотою та ерудицією було б висвітлено особисті риси світлої постаті І. Мазепи. Монографічний нарис проф. В. Січинського саме й заповнює цю прогалину. Ця книжка стає надто актуальною саме тепер, коли наближається 250-річний ювілей діяльності великого мецената української культури.

Ще більше значення має згадана книжка в зв'язку з приготуванням до друку окремого збірника, присвяченого І. Мазепі. Бо ця праця проф. В. Січинського не тільки повинна зайняти центральне місце в збірнику, не тільки бути зразком естетичного технічного та майстерного мистецького оформлення, але й бути наочним прикладом для інших авторів-науковців, як в доступній науково-популярній формі подавати сухі історичні факти та свідчення чужоземних авторів про українського гетьмана І. Мазепу.

Б. Б.

Музичний супровід концерту був у руках симпатичної піаністки Зої Солодухи.

З приводу концерту до Осередку надіслано багато гра-туляційних листів, між ними від п. В. Авраменка, в якому він пише: „Було мені дуже мило й приємно чути Ваш чудовий хор чоловічий і мішаний на чолі з прекрасним директором-диригентом. Шануйте його — це небуденна людина, а також Ваш балетний гурток під провідом В. Гладуна, першої класи артиста”.

М. М.

ІV КРАЙОВИЙ З'ЇЗД СУМ-У У В. БРИТАНІЇ

В суботу 20 березня цього року в приміщенні Центральної СУБ-у в Лондоні відбувся ІV Крайовий З'їзд Спілки Української Молоді.

На З'їзд прибули також гості — представники Церков та суспільно громадських установ. В привітаннях до молоді Ген. Вікарій Малиновський сказав: „Надалі тримайте свій прапор, на якому золотими літерами написано „Бог і Україна”. Ведіть і надалі в тому ж самому напрямку свою працю, а я буду просити Господа, щоб Він вам допоміг перебороти всі труднощі, які ставатимуть на вашому путі. І я вірю, що Він не відмовить моєї просьби, тому що **Бог і Україна поєднані в одно ціле**”.

Прослухавши річний звіт СУМ-у, з гордістю можна сказати, що наша молодь і в цьому році **провела колосальну роботу** на всіх відтинках, бездоганно справилася зі всіма покладеними на неї завданнями. У багатьох випадках праця була не легкою, але виконавці знали, що роблять все це не для себе, не для когось, а лише для **України** — мовчки і сміливо йшли і перемагали.

Одною з найбільших заслуг, яку СУМ зробив у мину-

лому році, була акція, переведена ним 3 жовтня у 20-ту річницю голоду на Україні. Саме СУМ, а не хто інший, віддав у руки жителям цієї країни п'ятдесят тисяч лєтучок, в яких розповів про страхоття тридцять третього року, про жертви, які заплатила Україна, борячись останніми силами проти Москви — ката нашого народу!

Вся праця СУМ-у, як бачимо із звіту, була спрямована в першу чергу на боротьбу зі всякого роду московською неправдою, яка шириться на цьому терені росіянами. Так, 18 травня минулого року на „конференції за мир” в Манчестері, організованій комуністами, сумівці знову роздали тисячі листівок поміж учасниками, у яких розповіли правду про тих, хто цю конференцію організував.

Ці дві речі, що характеризують зовнішню працю СУМ-у, говорять самі за себе. Та це лише два фрагменти з цілого ряду іншого, зробленого в минулому році.

Порівнюючи з іншими організаціями, СУМ ставить перед собою великі завдання і з них уперто вив'язується. Гляньмо на внутрішній бік: сумівці учаться, організовують і приймають участь у маніфестаціях, національних святах, аматорських гуртках. Сумівці жертвують на цілий ряд самих різних цілей, після чого ми бачимо, що КК в минулому році зумів видати дві книжки („Туга за героїчним” Д. Донцова та „В дев'ятому крузі” О. Воропая), а також цілий ряд інших брошур, листівок, поштових карток.

Є ще багато заслуг, які треба віднести на адресу СУМ-у, бо вистачить сказаного, щоб оцінити зроблене. Багатьом нашим організаціям — громадським і політичним треба шукати прикладу не деінде, а саме у наших молодих. Коли б ми всі могли повести свою працю так, як це робить СУМ, то тоді з гордістю могли б сказати, що прийшли на еміграцію не для того, щоб лише між собою сваритися, а щоб виконати покладене на нас завдання нашою Батьківщиною — Батьківщиною, яка стоїть не у московському рабстві і для якої ми повинні робити все можливе, щоб вона стала вільною і незалежною.

VI КРАЙОВИЙ З'ЇЗД СУМ-У В БЕЛЬГІЇ

В неділю 28. березня ц. р. з'їхались до Брюсселю з усіх сторін Бельгії сумівці — делегати на VI. Крайовий З'їзд СУМ-у.

Участь у З'їзді взяли 22 делегати, що репрезентували 17 осередків.

Протягом звітного часу в осередках найактивнішою була культурно-освітня ділянка, що треба завдячувати культурно-освітньому керівникові М. Когутові. Сумівці вивчили лекції українознавства, і протягом звітного періоду 55 членів склали іспити I. ступеня і зложили сумівську присягу. Осередки відбули 215 святкових і звичайних сходів. До головніших здобутків СУМ-у в Бельгії слід зачислити: обласне свято в м. Мораж із спортивною й самодіяльною програмою, поїздка 70 сумівців (в одностроях) до Парижу, з нагоди посвячення пом'ятника Головного Отамана С. Петлюри, літня дитяча оселя в м. Івуар, VI здвиг СУМ-у в м. Намюр, з просторою програмою та виступом дитячої оселі, участь у маніфестаціях з нагоди 20-річчя голоду в Україні (в м. Льеж) та 700-

ліття коронації короля Данила (в Брюсселі), про що писала бельгійська преса. СУМ є найактивніша організація в Бельгії; члени СУМ-у є в більшості членами допомогової централі УДК та української кооперативи „Дніпро”. При цьому слід відзначити, що з березня 1954 в Брюсселі відбуваються курси виховників Юного СУМ-у.

З'їзд прийняв резолюції щодо праці на майбутнє та вислав привіти воюючій молоді на Батьківщині, ієрархам обох Українських Церков, Центральному і Крайовим Комітетам СУМ-у та всім українським організаціям і установам, що стоять на сторожі інтересів українського народу.

ПОЯСНЕННЯ ДО СВІТЛИН НА СТОР. 16-17-й.

Фрагменти з посвячення сумівського переходового прапора Головної Управи СУМА, що відбулося 9-го травня ц. р. в Нью-Йорку, та ілюстрації з життя нагородженого прапором Осередку ім. Лесі Українки в Боффало, якому вручено цей прапор за найкращі показники в роботі.

Акт посвячення і вручення прапора на знімках: 1. Голова Головної Управи В. Омельченко вручає переходовий прапор Голові Осередку СУМА в Боффало А. Гайддареві. 2. Голова Осередку в Боффало А. Гайддар занотує свій підпис у пропам'ятній книзі з нагоди посвячення прапора. 3. Почесний кум С. Вожаківський з переходовим прапором Головної Управи в церкві під час акту посвячення. 4. Духовий опікун СУМА о. Мельничук забирає золотого цвяха у символічну емблему СУМ'у під час посвячення прапора. 5. Делегати Осередку СУМА в Боффало з переходовим прапором. 6. Члени Головної Управи, прапороносці Осередків і духовий опікун СУМА о. Мельничук на східцях церкви св. Юрія в Нью-Йорку після посвячення переходового прапора.

З життя Осередку ім. Лесі Українки в Боффало: 7. Струнна оркестра Осередку під мистецьким керівництвом В. Павлишина (сидить в центрі). 8. Члени Управи Осередку в Боффало. 9. Сумівська радіопередача Осередку в Боффало з місцевої радіостудії В. Шарвана через радіовисильню Ніягарського водоспаду (Наєгра фолс). 10. Співочий квартет при Осередку під кер. п. Т. Депутат (перша справа). 11. Голова Осередку А. Гайддар вітає в Боффало в імені СУМА їх Ексцеленцію Архиепископа Кир Константина Богачевського. 12. Відділ Юного СУМ'у Осередку ім. Лесі Українки. 13. Сумівці на пробі п'єси Тобілевича „Суєта” під мист. кер. Д. Крича. 14. Хор Осередку. В центрі мистецький керівник А. Мороз і піяністка Т. Депутат. 15. Мистецький керівник танцювального гуртка М. Пінкас. 16. Загальна знімка членів Осередку. В центрі — член Виховної Ради проф. П. Чуйко. 17. Струнна оркестра Осередку. Диригент п. О. Гришук. 18. Група юних сумівців під час зустрічі Архиепископа Кир Константина в Боффало. 19. Танцювальний гурток Осередку. 20. Голова Виховної Ради при Осередку СУМА в Боффало проф. Саган читає лекцію виховникам юнацтва.

Титульна сторінка фотоальбому СУМА, роботи проф. П. Холодного. У фотоальбомі понад 300 фотосвітлин та документів з діяльності СУМ'у у ЗДА. Формат альбому 12×16 цалів, сторінок 48.

Перший розділ у фотоальбомі охоплює організаційну структуру СУМА. В передмові подано загальну характеристику та наświetлено діяльність СУМ'у в ЗДА, далі розміщено фота членів Головної Управи та участь СУМА в конференціях і З'їздах інших українських організацій.

Другий розділ під назвою „Внутрішнє життя СУМА” містить окремі фота й монтажі з внутрішньої діяльності Осередків, тут відображено навчання, спорт, художню самодіяльність та інше.

Третій розділ під назвою „За Українську Самостійну Соборну Державу” охоплює у фотознімках всю діяльність СУМА на зовнішньо-українському відтинку — маніфестації проти російського імперіялізму, Здвиги, протестаційну акцію в ОН та збірку найхарактеристичніших фотодокументів, які ілюструють численні зв'язки Головної Управи з різними американськими урядовими та приватними політичними установами.

Фотоальбом виданий на доброму крейдяному папері високої якості в твердій обгортці з витисненою золотом емблемою СУМ'у. Видання обраховане для потреб членства СУМА і як інформативно-документальний матеріал про СУМА для різних американських установ, організацій, бібліотек тощо.

Ціна фотоальбому з пересилкою 5 доларів. Замовлення слати:

Ukrainian American Youth Association
P. O. Box 211 Cooper Station New York 3, N. Y.

ШЛЯХ МОЛОДІ

Спілка Української Молоді Америки прагне, щоб про її плани й діяльність знали якнайширші кола українського громадянства, щоб вони цікавились життям сумівської сім'ї, яка колись прийде на зміну старшим.

Сторінка „Шлях Молоді”, на гостинних шпальтах „Свободи”, саме і є тим духовим помостом між молоддю і її батьками.

ДОРОГІ СУМІВЦІ!

Через „Шлях Молоді” хочемо нав'язати широкий контакт з українським громадянством, щоб ознайомлювати його з нашою багатогранною діяльністю. З цією метою на нашій сторінці маємо намір систематично подавати інформативний матеріал з місць.

Інформуйте нас про все, що діється у Ваших Осередках. Допишуйте про мистецьку, спортову та політичну діяльність СУМ'у на Вашому терені. Подавайте матеріали про Вашу співпрацю з іншими молодечими організаціями, про Вашу харитативну акцію на користь залишенців у Європі, пишіть про Вашу участь в суспільно-громадському житті. Надсилайте фотосвітлини!

Всі матеріали надсилайте на адресу: Редакція „Шляху Молоді”,

Ukrainian American Youth Association
P. O. Box 211 Cooper Station New York 3, N. Y.

ЧИТАЙТЕ І ПОШИРЮЙТЕ

„АВАНГАРД”!

СТАВАЙТЕ ПОСТІЙНИМИ ПЕРЕДПЛАТНИКАМИ ВАШОГО ЖУРНАЛУ!

Кожний сумівець і сумівка, кожний український юнак, кожний керівник молоді повинен стати постійним передплатником журналу „Авангард”. В журналі поміщується статті з ділянок: науки і літератури (української і всесвітньої), суспільно-політичні відомості про історичне минуле України, про визвольну боротьбу українського народу, описи нашої батьківщини, техніки, спорту, з діяльності української молоді і т. п.

Журнал появляється щоквартально (після збільшення числа передплатників — видаватимемо раз на два місяці); сторінок 96-112, формат вісімки, ілюстрований.

Умови передплати:

в ЗДА і Канаді — річно — 2 дол., піврічно — 1.20 дол., одне число — 0.75 дол.

Передплату висилати через банк або поштовим переказом на адресу:

СК. СУМ. — Verlag „Avangard”
Dachauerstr. 9/11. — Germany.

ВИДАВНИЦТВО ПИСЬМЕННИКІВ
„СЛОВО”

оголошує передплату на нову книжку
Докії Гуменної

„БАГАТО НЕБА”

Це — репортаж про Америку очима новоприбульця. „Сінерама”, передана не кольором, а словом. Прочитавши цю книжку, читач відчує, що ніби він сам побував у цих барвистих мандрах, а відчувши, сам негайно захоче побачити на власні очі всі ті дива.

Ваша передплата — одночасно й побудова нашого Видавництва.

Книжка матиме понад 200 сторінок.

Ціна книжки — 2 долари.

Передплатувати можна до 1-го липня цього р.

Адреса: Slovo, P. O. Box 32, Peter Stuyvesant Sta.,
New York 9, N. Y. USA

Видавництво Письменників
„Слово”

УВАГА !

УВАГА !

НЕБУВАЛА ПОДІЯ НА КНИЖКОВОМУ РИНКУ
КНИЖКА ОЛЕКСИ КАЛИННИКА

„ЩО НЕСЕ З СОБОЮ КОМУНІЗМ ?”

(Документи про російсько-комуністичний терор в Україні).

На 14 розділів книжка советських таємних документів про колективізацію, заготівлю хліба й інших продуктів, розкуркулення, методи катування, голод і т. д.

Це перша на еміграції книжка видана заходами СБУ, яка містить у собі директиви, протоколи, судово-слідчі справи і інші большевицькі документи.

Ціна книжки: \$1.50

Цю книжку англійською мовою друкує ЦК СУМ в Англії.

„Що несе з собою комунізм” можна набути в укр. книгарнях та в Осередках СУМА.